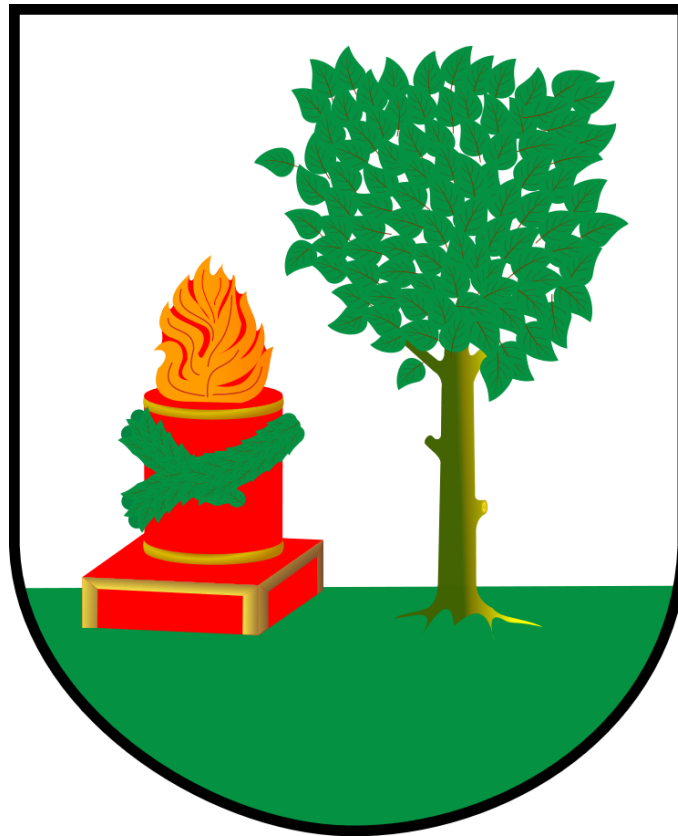

PROJEKT

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biała Piska na lata 2016-2026

Biała Piska 2015

Spis treści

Wykorzystane skróty.....	4
Zespół ekspertów ds. opracowania strategii.....	5
Wstęp.....	6
1. Podstawy prawne.....	9
2. Cele polityki społecznej wyznaczone przez nadrzędne dokumenty strategiczne.....	11
2.1. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu	11
2.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020	11
2.3. Krajowy program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji	13
2.4. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020	14
2.5. Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku	14
2.6. Strategia zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich w województwie warmińsko-mazurskim do 2020 roku	15
2.7. Strategia rozwoju powiatu piskiego na lata 2014-2023	16
2.8. Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych powiatu piskiego na lata 2014-2020	17
3. Diagnoza sytuacji społecznej i prognoza zmian w zakresie objętym strategią.....	18
3.1. Podstawowe informacje o gminie.....	18
3.2. Infrastruktura społeczna	20
3.3. Infrastruktura techniczna.....	21
3.4. Sytuacja gospodarcza	22
3.5. Problemy społeczne.....	25
3.5.1. Bezrobocie.....	26
3.5.2. Alkoholizm.....	28
3.5.3. Narkomania	29
3.5.4. Ubóstwo	29
3.5.5. Przemoc w rodzinie.....	31
3.5.6. Bezpieczeństwo publiczne.....	32
3.5.7. Starzenie się społeczeństwa	33
3.6. Świadczenia pomocy społecznej	35
4. Działalność i zasoby gminnych instytucji społecznych	40
4.1. Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.....	41
4.2. Zespół interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie	41

4.3.	Gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych	42
4.4.	Punkt konsultacyjny dla rodzin z problemem alkoholowym	43
4.5.	Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy	44
4.6.	Centrum Integracji Społecznej	46
4.7.	Stacja Opieki Caritas	47
5.	Podsumowanie części diagnostycznej.....	48
6.	Wizja gminy Biała Piska w 2026 roku w kontekście integracji i rozwiązywania problemów społecznych	50
7.	Misja lokalnych instytucji pomocy społecznej	50
8.	Cele strategiczne	51
9.	Kierunki niezbędnych działań – sposób realizacji strategii.....	52
9.1.	Rynek pracy	52
9.2.	Rodzina i młodzież	53
9.3.	Choroby i niepełnosprawność.....	56
9.4.	Uzależnienia i przemoc w rodzinie	57
9.5.	Kapitał społeczny i ludzki	58
10.	Ramy finansowe strategii	60
11.	System monitoringu realizacji strategii – wskaźniki realizacji działań	62
	Bibliografia	70

Wykorzystane skróty

Skrót	Pełna nazwa
CIS	Centrum Integracji Społecznej
DPS	Dom Pomocy Społecznej
GKRPA	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
GUS	Główny Urząd Statystyczny
M-GOPS	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
MPiPS	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
PARPA	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
PŚDS	Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy
SRPS	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych
UE	Unia Europejska

Zespół ekspertów ds. opracowania strategii

Imię i nazwisko	Instytucja, stanowisko
Barbara Galak	Kierownik M-GOPS
Maria Babowicz	Księgowa M-GOPS
Beata Szumowska	Specjalista Pracy Socjalnej, p.o. zastępcy kierownika
Ewelina Głowacka	Kierownik Centrum Integracji Społecznej przy Parafii św. Andrzeja Boboli w Białej Piskiej
Agnieszka Kosakowska	Kierownik Środowiskowego Domu Samopomocy w Białej Piskiej (Ewangelickie Stowarzyszenie BETEL)
Małgorzata Kuliś	Pełnomocnik Punktu Konsultacyjnego dla Rodzin z Problemem Alkoholowym, Członek Gminnej Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
dr Marek Chrzanowski	Konsultacje w zakresie zarządzania strategicznego
Wojciech Kirejczyk	Analizy jakościowe i ilościowe

Wstęp

Prawa i wolności socjalne oraz obowiązki władz publicznych wobec obywateli w tym zakresie zapisane są w Konstytucji RP.¹ Zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej, „pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa,

z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.”²

Ze względu na uwarunkowania przestrzenne i historyczne oraz wynikającą z nich sytuację gospodarczą, mieszkańcy gminy Biała Piska muszą stawiać czoła licznym problemom i zagrożeniom społecznym. Należy podkreślić, że skuteczne podejmowanie związanych z tym wyzwań oraz dążenie do spójności społecznej i pełnej reintegracji osób wykluczonych, np. z powodu bezrobocia, leży w interesie nie tylko samych zainteresowanych, ale całej lokalnej społeczności.

Rozwiązywanie problemów społecznych polegać powinno nie tylko na minimalizowaniu skutków istniejących patologii czy wspieraniu w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych, ale powinno również obejmować działania profilaktyczne. Dzięki edukacji, podnoszeniu świadomości, rozwijaniu kompetencji i aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem, można ograniczać zasięg problemów społecznych na ich wczesnym stadium.

Celem niniejszego dokumentu jest wytyczenie priorytetowych kierunków działań lokalnych instytucji pomocy społecznej. Zarządzanie strategiczne jest procesem ciągłym. Wytyczane cele i zadania oraz podejmowane decyzje bazują na ocenie sytuacji, pojawiających się wyzwań, posiadanych zasobów i możliwości. W trakcie realizacji zadań określonych w Strategii prowadzi się regularny monitoring stopnia, w jakim osiągnane są wyznaczone cele. W sytuacji istotnej zmiany otoczenia lub braku postępów w realizacji celów, należy zrewidować założenia Strategii.

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483, z późn. zm.

² Art. 2 ust. 2 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz. U. 2004 nr 64 poz. 593, z późn. zm.

Rysunek 1. Schemat zarządzania strategicznego jako procesu ciągłego

Źródło: opracowanie własne.

Powyższym wymaganiom odpowiada struktura dokumentu, która spełnia również wymagania określone w art. 16b ust. 2 pkt 3 Ustawy o pomocy społecznej. Dzieli się on na cztery zasadnicze części: wprowadzającą, diagnostyczną, programową oraz system monitoringu.

W pierwszej części zaprezentowano otoczenie prawne i kierunki polityki wyznaczone na wyższych szczeblach administracji, z którymi zgodna musi być gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych. W chwili sporządzenia SRPS samorząd prowadzi prace nad aktualną Strategią rozwoju gminy. Autorzy ufają, że zapewnienie zgodności SRPS z dokumentami nadrzędnymi oraz przepisami regulującymi zakres działania instytucji pomocy społecznej zapewni również spójność ze ogólną Strategią rozwoju gminy.

W części diagnostycznej podano podstawowe informacje o gminie i jej mieszkańcach, po krótko przedstawiono sytuację gospodarczą – o tyle, o ile determinuje ona problemy i zagrożenia społeczne. To na nich spoczywa akcent części diagnostycznej, bo przede wszystkim ich rozwiązaniem bądź łagodzeniem skutków zajmują się instytucje pomocy społecznej.

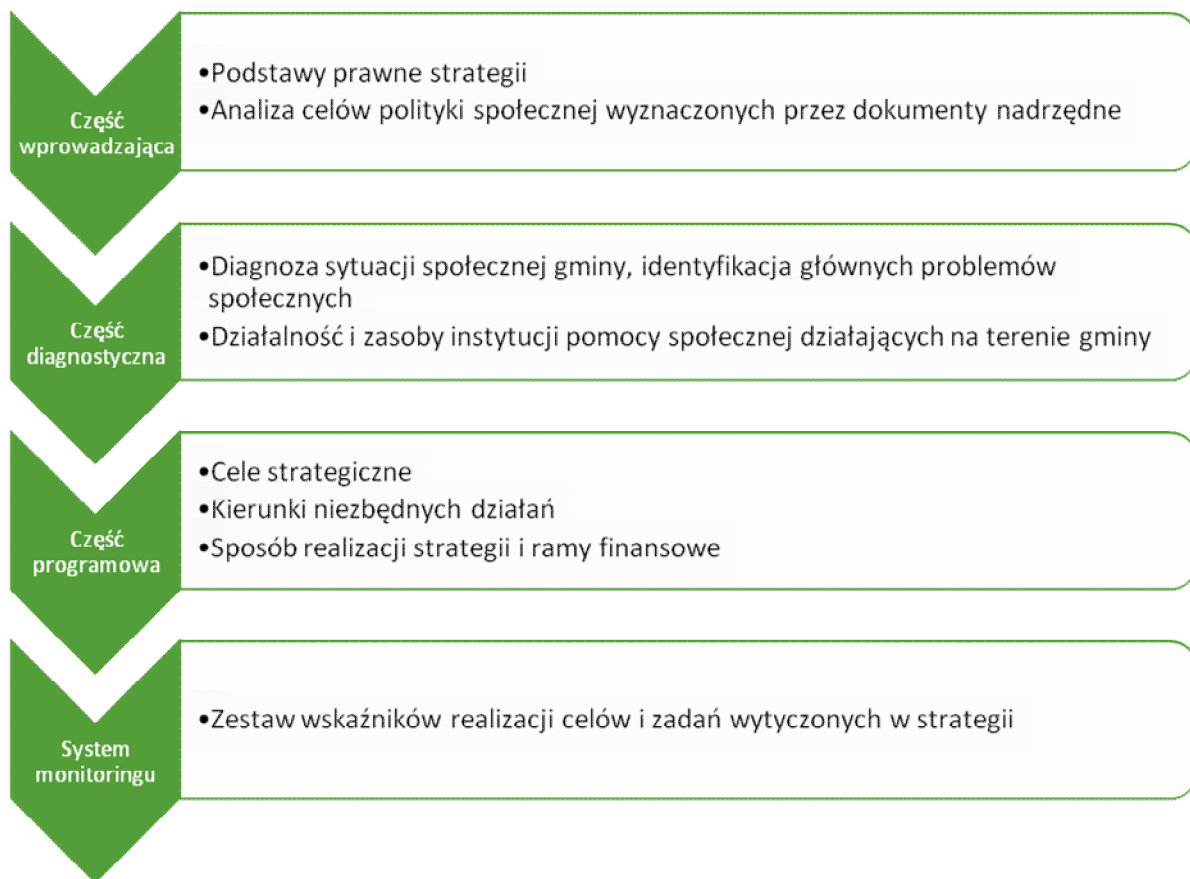
W części programowej określono misję lokalnych instytucji pomocy społecznej oraz wizję gminy w 2026 roku, do której prowadzić mają wszystkie podejmowane działania. Wizja stanowi zatem cel główny Strategii, który uszczegółowiono w formie celów strategicznych, czyli obszarów priorytetowych dla samorządu gminy Biała Piska i instytucji realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej. Celom strategicznym towarzyszy katalog działań i kierunków interwencji, które przybliżą

gminę do realizacji celu głównego. Planując działania nie należy zapominać o źródle i sposobie ich finansowania – temu zagadnieniu poświęcono ostatni rozdział części programowej.

Ostatnim elementem Strategii jest system pomiaru, na który składa się zestaw mierników stopnia realizacji przyjętych celów strategicznych. Dla każdego miernika podano wartość bazową (najczęściej za ubiegły, 2014 rok) oraz wartość docelową w połowie (2020 rok) i na koniec okresu obowiązywania dokumentu (2026 rok). Aby na bieżąco diagnozować ewentualne zagrożenia dla realizacji Strategii, warto prowadzić regularny, coroczny monitoring wartości wskaźników.

Strukturę dokumentu podsumowuje poniższy diagram, uwydatniający ciąg logiczny następujących po sobie części.

Rysunek 2. Struktura dokumentu SRPS

Źródło: opracowanie własne.

Część wprowadzająca

1. Podstawy prawne

Zgodnie z treścią artykułu 16b ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej³ „gmina i powiat opracowują strategię rozwiązywania problemów społecznych, a samorząd województwa strategię w zakresie polityki społecznej.” W dalszej kolejności, ustawodawca reguluje zakres i zawartość strategii. Niniejszy dokument spełnia określone ustawą wymagania.

Ustawa o pomocy społecznej określa również zadania własne gminy oraz zadania zlecone przez administrację rządową. Jest to przede wszystkim:

- Opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych i corocznej oceny zasobów pomocy społecznej;
- Organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania;
- Udzielanie schronienia, prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych;
- Dożywianie dzieci;
- Kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu;
- Sprawianie pogrzebu;
- Przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, okresowych, celowych, opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne;
- Sporządzanie sprawozdawczości i przekazywanie jej właściwemu wojewodzie.

Poza cytowaną powyżej Ustawą o pomocy społecznej, sferę pomocy społecznej regulują również inne ustawy, przede wszystkim:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375);
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.);

³ Dz. U. 2004 nr 64 poz. 593.

- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2015 r. poz. 1286);
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2012 r. poz. 124);
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2013 r. poz. 1456 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 966 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2013 r. poz. 674 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2012 r. poz. 1228 z późn. zm.).

2. Cele polityki społecznej wyznaczone przez nadrzędne dokumenty strategiczne

Lokalne dokumenty strategiczne powinny być spójne z celami wytyczonymi przez odpowiednie instytucje nadrzędne. W tym rozdziale po krótko zaprezentowano główne założenia polityki społecznej na szczeblu Unii Europejskiej, kraju, województwa i powiatu.

2.1. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu⁴

Ten główny dokument strategiczny Unii Europejskiej, przyjęty w 2010 roku, opiera się na trzech priorytetach zawartych w tytule. Zgodnie z nimi rozwój państw członkowskich powinien być oparty na wiedzy i innowacyjności, poprawianiu efektywności korzystania z zasobów i konkurencyjności gospodarki oraz dążeniu do wysokiego poziomu zatrudnienia, spójności w wymiarze gospodarczym, społecznym i terytorialnym. Te priorytety mają przełożenie na mierzalne cele polityki gospodarczej i społecznej, których osiągnięcie planowane jest w horyzoncie 2020 roku:

- Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia wśród osób w wieku 20-64 lata na poziomie 75%, m.in. poprzez wzrost liczby pracujących kobiet i osób starszych oraz lepszej integracji migrantów na rynku pracy;
- Wzrost inwestycji w działalność badawczo-rozwojową do poziomu 3% PKB, m.in. poprzez poprawę warunków dla inwestycji prywatnych;
- Ograniczenie emisji dwutlenku węgla co najmniej o 20% względem tej w 1990 roku, zwiększenie udziału odnawialnych energii do 20% oraz zwiększenie efektywności wykorzystania energii o 20%;
- Ograniczenie wskaźnika przerywania nauki do 10%, zwiększenie odsetka osób w wieku 30-34 posiadających wyższe wykształcenie;
- Ograniczenie liczby Europejczyków żyjących poniżej krajowej granicy ubóstwa o 25%, czyli wydobyć z ubóstwa ponad 20 mln osób w skali całej UE.

2.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020⁵

Dokument ten jest główną średniookresową strategią na szczeblu krajowym. Celem głównym Strategii jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych

⁴ Komisja Europejska, Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela 2010.

⁵ Strategia Rozwoju Kraju 2020, przyjęta Uchwałą Rady Ministrów 25 września 2012 r.

potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Dokument wytycza trzy obszary strategiczne: (i) sprawne i efektywne państwo, (ii) konkurencyjna gospodarka oraz (iii) spójność społeczna i terytorialna. W ramach ostatniego z nich planowane są m.in. następujące cele i kierunki interwencji publicznej:

III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym:

- zmiany w systemie świadczeń społecznych (stymulowanie aktywności, zintegrowane bazy danych różnych służb itp.) – lepsze dopasowanie wsparcia;
- programy integracji społecznej nastawione na likwidowanie deficytów jednostek oraz wspieranie ich potencjałów;
- zwiększony dostęp do rehabilitacji;
- kampanie społeczne przygotowujące środowiska lokalne, pracodawców, urzędników na aktywne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w społeczeństwie;
- program e-integracji (działania edukacyjne i zapewnienie odpowiednich treści i usług) nakierowany na grupy zagrożone wykluczeniem cyfrowym;
- tworzenie warunków dla rozwoju oraz promocja aktywności zawodowej i społecznej seniorów;
- zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości edukacji na jej wszystkich etapach oraz do kultury (w tym upowszechnienie uczenia się przez całe życie, e-edukacja, edukacja kulturalna);
- wsparcie dla zwiększenia dostępności i poprawy jakości elastycznych form opieki nad dziećmi, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich i małych miast;
- zwiększenie dostępności komunikacyjnej, ułatwiającej dostęp do usług oraz rynków pracy.

III.1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych:

- zmiany w systemie świadczeń społecznych - lepsze dopasowanie wsparcia;
- zwiększenie dostępności różnych form pomocy dla uczniów (obiady, podręczniki itp.);
- zwiększenie dostępności i poprawa jakości elastycznych form opieki nad dziećmi ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich i małych miast;
- inwestycje infrastrukturalne pozwalające niepełnosprawnym na obecność w przestrzeni publicznej;
- nowe programy szkolne włączające osoby niepełnosprawne;
- stworzenie efektywnego systemu wynajmu mieszkań, rozwój budownictwa socjalnego, racjonalizacja zasad gospodarowania publicznym zasobem mieszkaniowym oraz zasobami towarzystw budownictwa społecznego itp.;

- pierwszy etap tworzenia nowego systemu opieki nad osobami niesamodzielnymi i w podeszłym wieku - uszczelnienie i poprawa efektywności systemu;
- tworzenie warunków dla rozwoju oraz promocja aktywności zawodowej i społecznej seniorów – wdrażanie modelu „srebrnej gospodarki”.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 jako dokument ogólny jest uszczegółowiona dziewięcioma strategiami zintegrowanymi, a te realizowane są poprzez bardziej szczegółowe programy o charakterze operacyjnym, wykonawczym. Jednym z nich jest Krajowy program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu.

2.3. Krajowy program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji⁶

Jak większość tego typu dokumentów, składa się on z części diagnostycznej i programowej. W części diagnostycznej, do pomiaru skali problemu ubóstwa wykorzystano trzy kryteria zaproponowane w Strategii Europa 2020: dochodowe, deprivacji materialnej oraz intensywności pracy. Według tych wskaźników, zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w 2011 roku była ponad jedna czwarta (27,2%) ludności Polski. 6,6 mln osób było zagrożonych ubóstwem (dochody poniżej 60% mediany dochodów w kraju), 4,9 mln osób doświadczało pogłębionej deprivacji (nie mogło zaspokoić co najmniej czterech z dziewięciu podstawowych potrzeb), a 2,1 mln osób żyło w gospodarstwach domowych o niskiej intensywności pracy (łączny czas pracy nie przekraczał 20% pełnego rocznego czasu pracy).

W dokumencie określono misję współczesnych służb społecznych: „Troska o osoby, rodziny i całe środowiska lokalne doświadczające deprivacji, często wielorakich, i w związku z tym narażonych na wykluczanie zarówno z rynku pracy i innych obszarów życia społecznego”. Głównym celem Programu jest zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o 1,5 mln oraz wzrost spójności społecznej. Cel ten ma być osiągnięty poprzez realizację pięciu celów operacyjnych:

1. Usługi dla aktywności i profilaktyki – ograniczenie wykluczenia dzieci i młodzieży;
2. Gwarancje dla przyszłości młodzieży – stworzenie szansy dla młodzieży wejścia na rynek pracy i tworzenia rodzin;
3. Aktywna osoba, zintegrowana rodzina, odpowiedzialne lokalne środowisko;
4. Zapobieganie niepewności mieszkaniowej;
5. Seniorzy – bezpieczni, aktywni i potrzebni.

⁶ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Krajowy program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu 2020. Nowy wymiar integracji, Warszawa 2013.

Powyższe hasła prezentują priorytetowe kierunki centralnej polityki społecznej w najbliższych latach.

2.4. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020⁷

PO WER został przyjęty przez Radę Ministrów w styczniu 2014 roku i zatwierdzony przez Komisję Europejską w grudniu 2014 roku. Jako jeden z sześciu krajowych programów operacyjnych jest instrumentem realizacji Strategii Europa 2020 w Polsce i jest finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Działania podejmowane i finansowane w ramach PO WER dotyczą m.in. problemów rynku pracy, ubóstwa i wykluczenia społecznego, adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników, systemu ochrony zdrowia oraz systemu edukacji i szkolnictwa wyższego. Na realizację programu przeznaczono kwotę ponad 4,4 mld euro oraz 252 mln euro ze specjalnej linii budżetowej Inicjatywy na rzecz zatrudnienia osób młodych⁸. Z tych środków wspierane będą m.in. projekty polegające na wspieraniu ludzi młodych (szczególnie nie uczących się i nie pracujących) poprzez pomoc w zakresie określenia ścieżki zawodowej, szkolenia, egzaminy, staże i praktyki, subsydiowane zatrudnienie, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej czy wsparcie w zakresie mobilności. W ramach Programu można również wnioskować o środki na działania służące poprawie efektywności wybranych polityki publicznych, np. modernizację instytucji rynku pracy, rozwój polityki edukacyjnej, poprawę jakości działań skierowanych do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Jak widać, środki finansowe udzielane w ramach PO WER mogą się przyczynić do rozwoju zakresu i jakości świadczonych usług pomocy społecznej.

2.5. Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku

Podstawowym dokumentem wyznaczającym kierunki regionalnej polityki społecznej jest Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku przyjęta uchwałą Sejmiku wojewódzkiego w lutym 2012 roku. Główne zagrożenia i problemy społeczne regionu zdiagnozowane w dokumencie to:

- Zagrożenie wykluczeniem społecznym dzieci i młodzieży;
- Dziedziczenie i powielanie/utrwalanie negatywnych wzorców w rodzinie;
- Brak chęci posiadania i/lub wychowywania dzieci, niewydolność opiekuńczo-wychowawcza i/lub ekonomiczna;

⁷ Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Warszawa 2014.

⁸ Źródło: www.power.gov.pl.

- Marginalizacja osób starszych, niepełnosprawnych, uzależnionych i współuzależnionych, ofiar przemocy i innych osób;
- Bezrobocie osób młodych, osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy ze względu na posiadane wykształcenie i/lub długotrwałość pozostawania bez pracy, osób niepełnosprawnych;
- Sektor pozarządowy nierównomiernie rozwinięty branżowo i terytorialnie;
- Negatywne nastawienie lub brak akceptacji społeczności lokalnych dla działalności społecznej;
- Bierność lub obawa społeczności przed reagowaniem na zachowania niezgodne z normami oraz niska wrażliwość społeczna.

W celu ograniczenia skali i siły zdiagnozowanych problemów i zagrożeń społecznych, określono cztery priorytety regionalnej polityki społecznej, w ramach których podejmowane będą działania:

1. Prawidłowo funkcjonująca rodzina – promocja rodziny jako wartości, wspieranie aktywności społecznej młodzieży, wzmocnienie systemu poradnictwa rodzinnego itd.
2. Wzmocnienie integracji społecznej – aktywizacja społeczna i zawodowa osób starszych, niepełnosprawnych, uzależnionych, ofiar przemocy i innych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3. Wspieranie aktywności i mobilności zawodowej oraz edukacyjnej osób bezrobotnych – usamodzielnienie życiowe i ekonomiczne osób bezrobotnych, rozwój instytucji pomocy i integracji społecznej, rozwój narzędzi aktywnej polityki rynku pracy.
4. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego – wzmocnienie postaw prospołecznych, współpraca instytucji pomocy społecznej z lokalnymi partnerami.

2.6. Strategia zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich w województwie warmińsko-mazurskim do 2020 roku⁹

Bezrobocie jest jednym z głównych problemów społecznych w skali regionu Warmii i Mazur, często powodującym dalsze patologie, dlatego poświęca mu się szczególnie dużo uwagi. Poprawie sytuacji na rynku pracy mają służyć działania zaplanowane w Strategii zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich, przyjętej w 2006 roku. Wiara w to, że poprawa sytuacji mieszkańców na rynku pracy jest zagadnieniem podstawowym dla rozwoju całego regionu jest treść celu wiodącego Strategii: „Rozwój zasobów ludzkich niezbędnym warunkiem rozwoju społeczno-gospodarczego województwa”. W ramach Strategii wyznaczono pięć priorytetów dla regionu:

⁹ Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie, Strategia zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich w województwie warmińsko-mazurskim do 2020 roku, Olsztyn 2006.

1. Wzrost zatrudnienia – oś Strategii, wzrost konkurencyjności i produktywności pracy, wzmocnienie systemu wsparcia inwestorów tworzących miejsca pracy, systemu samozatrudnienia, rozwój społeczeństwa informacyjnego;
2. Kształcenie i wychowanie dla zatrudnienia i integracji społecznej – integracja systemu edukacji z rynkiem pracy, rozwój kształcenia ustawicznego, promocja pracy i przedsiębiorczości;
3. Efektywna organizacja rynku pracy – rozwój nowoczesnych struktur zarządzania i monitorowania rynku pracy, upowszechnianie partnerstwa i dialogu społecznego;
4. Równość szans do zatrudnienia – wzrost dostępności, elastyczności i bezpieczeństwa zatrudnienia, wzrost mobilności przestrzennego i zawodowej;
5. Aktywna i zintegrowana polityka w obszarze bezrobocia – reorientacja polityki rynku pracy, zwiększenie funkcji prozatrudnieniowych.

2.7. Strategia rozwoju powiatu piskiego na lata 2014-2023¹⁰

Strategia, przyjęta uchwałą Rady Powiatu we wrześniu 2013 roku, jest kompleksowym planem rozwoju powiatu. Diagnoza obejmuje sześć głównych płaszczyzn rozwoju układu lokalnego: warunki przestrzenne i środowiskowe, infrastrukturę techniczną, infrastrukturę społeczną, sferę gospodarczą, sferę społeczną oraz zarządzanie jednostką samorządu terytorialnego. Na podstawie dokonanej diagnozy sformułowano trzy cele strategiczne:

1. Włączenie społeczne i przeciwdziałanie emigracji.
2. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej powiatu.
3. Ochrona środowiska naturalnego z zachowaniem istotnych funkcji społeczno-gospodarczych.

Choć bezpośrednio sfery pomocy społecznej dotyczy pierwszy cel strategiczny, to poprzez rozwój infrastruktury, wspieranie przedsiębiorczości czy ochronę i zrównoważone wykorzystanie bogactw naturalnych również pozostałe działania przyczyniają się do poprawy sytuacji osób zagrożonych problemami społecznymi. Realizację pierwszego celu strategicznego umożliwią działania w ramach następujących celów operacyjnych:

1. Przeciwdziałanie bezrobociu.
2. Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3. Dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy.
4. Tworzenie placówek pomocy społecznej oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem poza rodziną.

¹⁰ Strategia rozwoju powiatu piskiego na lata 2013-2023, przyjęta Uchwałą nr XXXV/233/13 Rady Powiatu Pisz z dnia 31 października 2013 roku.

5. Stworzenie warunków do dostępności nowych usług medycznych dopasowanych do potrzeb wynikających z zachodzących zmian demograficznych.

2.8. Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych powiatu piskiego na lata 2014-2020

Dokumentem opisującym problemy społeczne i określającym priorytetowe kierunki rozwoju instytucji pomocy społecznej na poziomie powiatu jest Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych powiatu piskiego na lata 2014-2020. Poszerzono w niej diagnozę problemów społecznych dokonaną w Strategii rozwoju powiatu piskiego oraz uwzględniono zadania i zasoby powiatowych instytucji pomocy społecznej. Na tej podstawie określono cztery cele strategiczne dla powiatu

w zakresie integracji i pomocy społecznej:

1. Wspieranie rodzin, zapewnienie opieki i warunków do rozwoju dzieciom i młodzieży oraz przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy w rodzinie;
2. Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, szczególnie bezrobotnych, niepełnosprawnych i osób starszych;
3. Wzrost solidarności i aktywności społecznej mieszkańców;
4. Rozwój zasobów instytucji pomocy społecznej, szczególnie kapitału ludzkiego.

Powyższe cele samorząd powiatu piskiego planuje realizować m.in. poprzez poszerzanie dostępu do poradnictwa, usług opiekuńczych, terapii, a także rozwój kadr, koordynację prac różnych instytucji pomocy społecznej i porządku publicznego, współpracę z organizacjami pozarządowymi, działania profilaktyczne i edukacyjne oraz rozwój zasobów pomocy społecznej (w tym infrastruktury).

Część diagnostyczna

3. Diagnoza sytuacji społecznej i prognoza zmian w zakresie objętym strategią

3.1. Podstawowe informacje o gminie

Gmina Biała Piska leży w południowo-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, jest jedną z czterech gmin miejsko-wiejskich powiatu piskiego. Według danych GUS, w 2014 roku gminę zamieszkiwały 12093 osoby, z czego ponad jedna trzecia (4124) mieszkała w mieście Biała Piska, a dwie trzecie (7969) osób na terenach wiejskich. Należy podkreślić, że są to oficjalne dane mogące odbiegać od rzeczywistości, m. in. dlatego, że nie uwzględniają nierejestrowanych migracji czasowych i stałych.

Rysunek 3. Mapa gminy Biała Piska

Źródło: maps.google.pl.

Gmina Biała Piska ma powierzchnię 420 km², z czego 48,0% stanowią użytki rolne, 45,1% grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione, nieużytki 3,1%, a grunty zabudowane i zurbanizowane 2,8%. Proporcje te odpowiadają głównym funkcjom gospodarczym gminy. Funkcję uzupełniającą odgrywa turystyka

i rekreacja, szczególnie w sezonie letnim. 59% powierzchni gminy zajmują Obszary Chronionego Krajobrazu: Wzgórz Dybowskich, Jezior Orzyckich oraz Puszczy i Jezior Piskich. Częściowo na terenie gminy leży również obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Ostoja Poligon Orzysz. Okoliczne lasy i łąki są miejscem występowania licznych chronionych gatunków roślin i zwierząt, przede wszystkim ptactwa.

W gminie jest 66 miejscowości, a gęstość zaludnienia wynosi 29 osób/km², czyli znacznie mniej niż przeciętnie w gminach miejsko-wiejskich w kraju (86 os./km²). Na terenie gminy jest 3,6 tys. mieszkań, w tym 538 w zasobie komunalnym gminy. Gmina dysponuje czterema lokalami socjalnymi, a w 2014 roku na mieszkanie socjalne oczekiwało 14 osób.

Rysunek 4. Panorama Białej Piskiej z lotu ptaka

Źródło: fot. Henryk Mieszkowski, www.polskiekrajobrazy.pl.

W północnej części gminy znajduje się poligon Ośrodka Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych Orzysz z siedzibą w Bemowie Piskim. Jednocześnie na poligonie może szkolić się 1,5 tysiąca żołnierzy.

3.2. Infrastruktura społeczna

Na terenie gminy są dwa przedszkola i pięć oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Wychowaniem przedszkolnym objęte jest 47,4% dzieci w wieku 3-5 lat (w mieście 81,3%, na terenach wiejskich 29,8%). Niskie wartości wskaźników nie są jednak spowodowane brakiem miejsc w przedszkolach. W ostatnich dwóch latach liczba miejsc w przedszkolach wzrosła niemal dwukrotnie (z 159 do 300), natomiast dzieci chodzących do przedszkola jest tylko 233 (plus 81 dzieci w przyszkolnych oddziałach przedszkolnych). Na terenie gminy nie ma żłobków. Na terenie gminy jest sześć szkół podstawowych (wszystkie prowadzone przez gminę), w których uczy się niecałe 800 uczniów. Liczba uczniów stale spada: jeszcze w roku szkolnym 2007/08 było ich ponad tysiąc. Podobnie w dwóch samorządowych gimnazjach działających na terenie gminy liczba uczniów spadła z ponad 600 w roku szkolnym 2007/08 roku do 451 w 2013/14.

Rysunek 5. Publiczne Gimnazjum im. Jana Pawła II w Białej Piskiej

Źródło: www.web.gimbialla.biz.

Infrastruktura opieki zdrowotnej obejmuje siedem niepublicznych przychodni (z czego pięć znajduje się w mieście Biała Piska). W 2014 roku w przychodniach udzielono łącznie ponad 43 tys. porad lekarskich. Dostępność podstawowej opieki zdrowotnej mierzona przeciętną liczbą porad na

mieszkańca jest w gminie (3,62) nieznacznie niższa niż powiecie (3,79) i kraju (4,15). Kompleksową opiekę medyczną zapewnia SP ZOZ Szpital Powiatowy w Pisz.

Zadania gminy z zakresu pomocy społecznej realizuje przede wszystkim Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Piskiej. Działania oraz zasoby tej i pozostałych instytucji pomocy społecznej opisano w rozdziale czwartym.

Nad porządkiem i bezpieczeństwem publicznym w gminie czuwają funkcjonariusze Policji z Komisariatu w Białej Piskiej. Na terenie gminy pracują dwaj dzielnicowi. W przypadku pożarów i innych niebezpiecznych zdarzeń interweniują strażacy zawodowi i ochotnicy. Na terenie gminy jest pięć remiz Ochotniczej Straży Pożarnej, z czego dwie (w Białej Piskiej i Drygałach) należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (spełniają wyższe standardy i w sposób strukturalny współpracują z innymi jednostkami w powiecie).

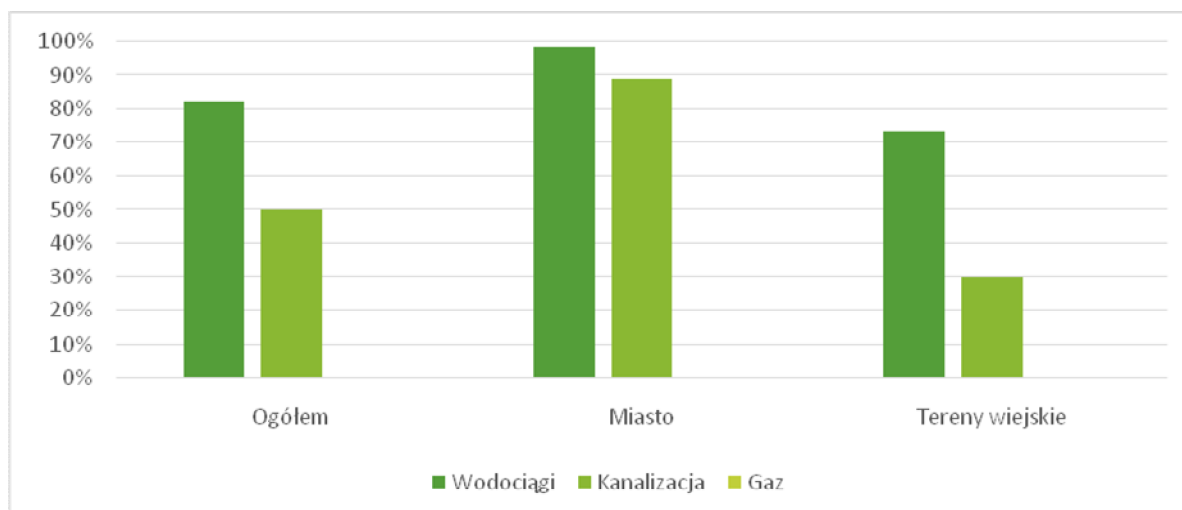
3.3. Infrastruktura techniczna

Teren gminy przecina ze wschodu na zachód droga krajowa nr 58 prowadząca ze Szczuczyna przez Białą Piską, Pisz i Ruciane-Nida w kierunku Szczytna. W kierunku północnym, do Nowej Wsi Ełckiej prowadzi droga wojewódzka nr 667. Na terenie gminy jest 48,8 km dróg gminnych, z czego ulice miejskie stanowią ponad 6 km. Ich stan jest zróżnicowany, a w finansowaniu remontów istotną rolę odgrywają środki unijne.

Komunikacja transportem zbiorowym opiera się przede wszystkim na kursach do Pisz. Z Białej Piskiej brak jest bezpośredniego połączenia komunikacją drogową np. z siedzibą administracji na szczeblu wojewódzkim w Olsztynie. W Białej Piskiej funkcjonuje stacja kolejowa PKP (w rozkładach PKP widnieje jako „Biała k. Pisz”), z której odjeżdżają pociągi bezpośrednio do Ełku, Pisz i Olsztyna. Komunikacja zbiorowa na terenach wiejskich jest słabo rozwinięta, co obniża mobilność mieszkańców gminy.

Z sieci wodociągowej korzysta 82% mieszkańców gminy, a z sieci kanalizacyjnej połowa. Są to wskaźniki zbliżone do średniej krajowej wśród gmin miejsko-wiejskich. Istotnie lepsza jest sytuacja w mieście niż na wsi, co przedstawia poniższy wykres. Sieć gazowa w domach mieszkalnych praktycznie nie istnieje.

Rysunek 6. Odsetek mieszkańców korzystających z urządzeń sieciowych w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Warto zaznaczyć, że duża powierzchnia gminy i niska gęstość zaludnienia mają negatywny wpływ na koszty budowy i utrzymania infrastruktury technicznej.

3.4. Sytuacja gospodarcza

Jak już wspomniano, w gospodarce gminy dominuje rolnictwo. Do 1989 roku miejscem pracy większości mieszkańców były PGR-y. Obecnie na terenie gminy są 764 gospodarstwa rolne, w tym 703 prowadzące działalność rolniczą. Ponad połowę stanowią gospodarstwa powyżej 15 ha, które dysponują 91% łącznej powierzchni użytków rolnych w gminie. Tylko co dziesiąte gospodarstwo ma powierzchnię mniejszą niż 1 ha. Taka struktura znacząco różni gminę Biała Piska od średniej krajowej. Dominuje produkcja żywności (przede wszystkim hodowla bydła i trzody chlewnej, wśród upraw przeważają uprawy zbożowe i pastewne).

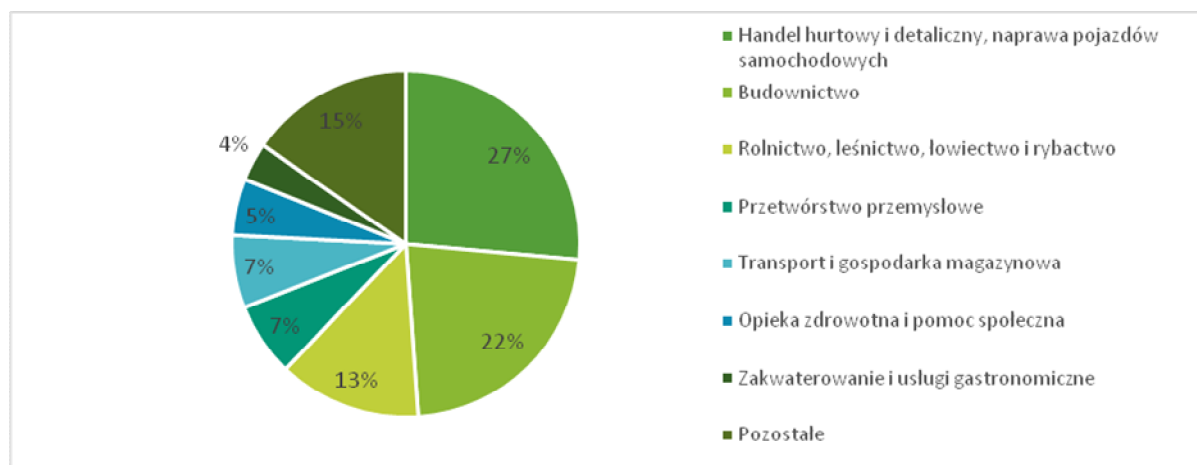
Rysunek 7. Biała Piska z lotu ptaka

Źródło: www.bip.bialapiska.pl.

Ponadto, na terenie gminy zarejestrowane są 484 podmioty gospodarki narodowej, w tym 397 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Poziom przedsiębiorczości mierzyć można liczbą osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym. W gminie Biała Piska wynosi ona 5,1, co jest wynikiem ponad dwukrotnie niższym niż przeciętnie w polskich gminach miejsko-wiejskich (10,9) i znacznie niższym niż średnia wojewódzka (8,4 w gminach miejsko-wiejskich). Co czwarte przedsiębiorstwo działa w branży handlowej, a co piąte budowlanej. Obok produkcji rolnej, ważną funkcją gospodarczą gminy wykorzystującą uwarunkowania przyrodnicze jest produkcja leśna.

Rysunek 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – gmina Biała Piska w 2014 roku

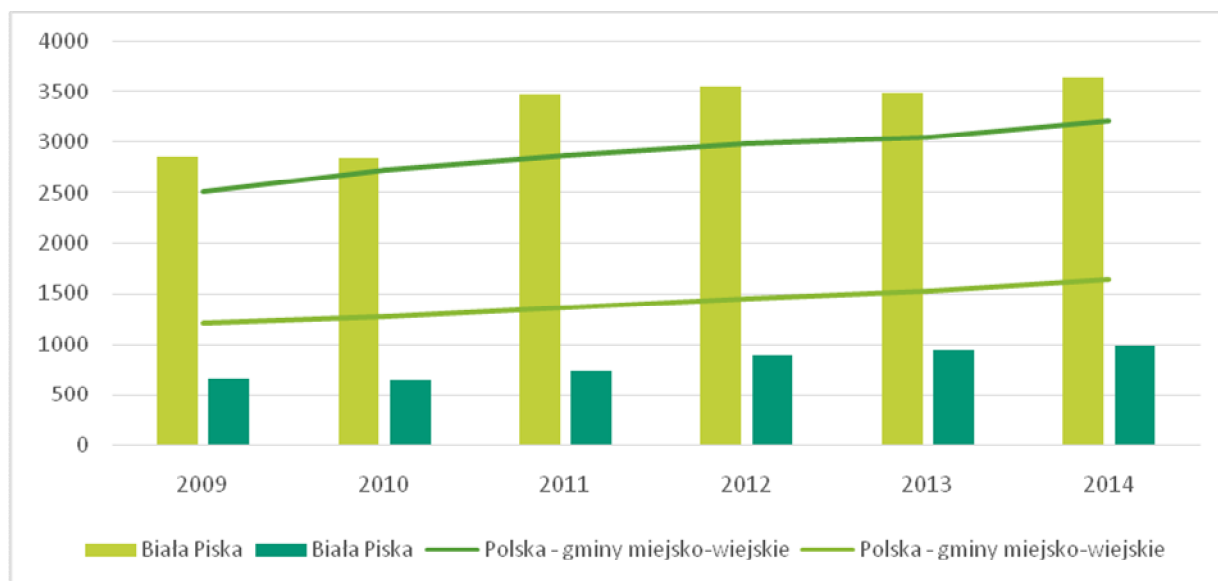
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Funkcję uzupełniającą dla powyżej wymienionych odgrywa turystyka, szczególnie w sezonie letnim. Koncentruje się ona w okolicach jeziora Roś w północno-zachodniej części gminy. Największym obiektem noclegowym jest hotel w Kaliszkach. Według danych GUS usługi gastronomiczne i zakwaterowania są główną domeną działalności 14 podmiotów na terenie gminy.

Sytuacja gospodarcza gminy nie jest optymalna, o czym świadczyć może skala bezrobocia i emigracji. Problemy te opisano w rozdziale 3.5.

Kondycja lokalnej gospodarki ma duży wpływ na stan budżetu gminy. W 2014 roku wykonane dochody budżetowe wyniosły 43,9 mln zł, zaś wydatki 46,5 mln zł. Na koniec 2014 roku stan zobowiązań wynikających z zaciągniętych przez gminę kredytów wynosił 16,9 mln zł. Tylko niewiele ponad jedną czwartą dochodów stanowiły dochody własne (należny gminie udział w podatku PIT i CIT oraz podatek od nieruchomości, podatek rolny czy podatek leśny), niemal połowę (19,5 mln zł) subwencja ogólna (w tym 10,9 mln zł na oświatę), a niemal jedną czwartą dotacje celowe (prawie 6 mln zł na zadania zlecone i prawie 5 mln zł na zadania własne). W przeliczeniu na 1 mieszkańca, dochody budżetu gminy wyniosły 3639 zł i były wyższe niż średnio w gminach miejsko-wiejskich kraju. Niestety, w tej sumie dochody własne gminy stanowiły jedynie 985 zł, czyli znacznie mniej niż średnio w kraju (1643 zł).

Rysunek 9. Dochody budżetu gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2014 (zł)

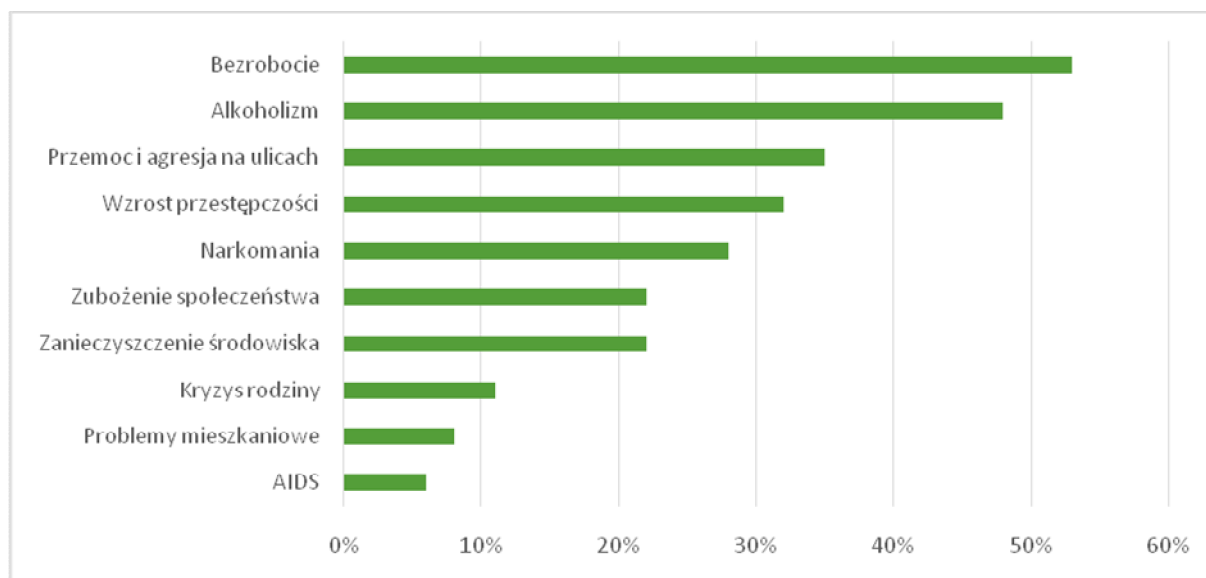
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Więcej informacji o budżecie gminy w kontekście pomocy społecznej znajduje się w rozdziale 10. Sposób realizacji strategii i ramy finansowe.

3.5. Problemy społeczne

W 2011 roku wśród mieszkańców gminy (dorosłych i młodzieży) przeprowadzono badanie ankietowe na temat uzależnień i zagrożeń społecznych. W ankiecie poproszono o wskazanie najważniejszych problemów społecznych. Ponad połowa mieszkańców (53%) wskazała bezrobocie. Niewiele mniej osób (48%) wskazało alkoholizm. Pierwszy problem jest niewątpliwie najbardziej powszechny wśród mieszkańców gminy i często wywołuje kolejne sytuacje patologiczne. Drugi, nawet jeśli nie tak wszechobecny co brak pracy, niesie poważne skutki dla całego otoczenia osoby uzależnionej. Dalsze wyniki zaprezentowano na poniższym wykresie.

Rysunek 10. Najważniejsze problemy gminy Biała Piska – wyniki badania ankietowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Hryszkiewicz G., Diagnoza problemów uzależnień i innych zagrożeń społecznych dla miasta i gminy Biała Piska, Raport z badań monitoringowych realizowanych przez firmę Ekspertyzy-Edukacja-Terapia EKSTER, 2011.

Niemal jedna trzecia osób wskazała problem przemocy i agresji na ulicach, a niewiele mniej osób wzrost przestępczości. W świetle statystyk policyjnych wydaje się jednak, że choć są to ważne zagrożenia, to mają one charakter ogólnospołeczny, a w mniejszym stopniu dotyczą bezpośrednio gminy Biała Piska.

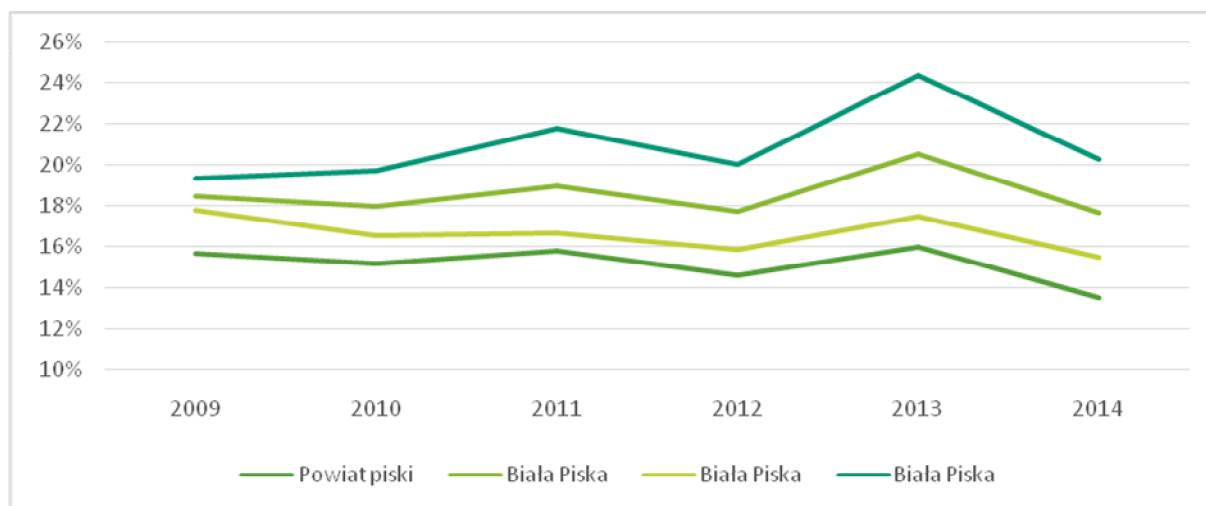
3.5.1. Bezrobocie

Głównym problemem społecznym w gminie Biała Piska jest bezrobocie. Przedłużający się brak pracy skutkuje kolejnymi problemami i patologiami. Praca nie tylko zaspokaja potrzeby materialne, ale ma istotne znaczenie dla psychiki ludzkiej, daje możliwości samorealizacji i rozwoju, daje satysfakcję i jest źródłem poczucia własnej wartości. Praca zawodowa daje też okazję do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Tymczasem w gminie Biała Piska niemal co piąta osoba w wieku produkcyjnym (17,6%) jest bezrobotna¹¹ (średnia w powiecie to 13,5%). Warto zauważyć, że powiat piski ma najwyższą stopę bezrobocia rejestrowanego w województwie i jedną z najwyższych w całym kraju. Skalę problemu zwiększa tzw. bezrobocie ukryte, szczególnie obecne w rolnictwie. Zjawisko to jest związane ze stosunkowo niskim poziomem rozwoju rolnictwa i jest obecne w całym kraju. Dotyczy szczególnie małych gospodarstw i tych nastawionych na produkcję roślinną.

¹¹ Wskaźnik uzyskano dzieląc liczbę osób bezrobotnych (a więc wieku 18 lat do osiągnięcia wieku emerytalnego) przez liczbę osób w wieku produkcyjnym (15-59 lat dla kobiet, 15-64 lata dla mężczyzn).

Jak widać na poniższym wykresie w ciągu ostatnich pięciu lat, sytuacja nie uległa poprawie. Odsetek osób bezrobotnych jest znacząco wyższy wśród kobiet (20,3% w 2014 roku) niż wśród mężczyzn (15,5%).

Rysunek 11. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w odniesieniu do liczby osób w wieku produkcyjnym w latach 2009-2014 (%)

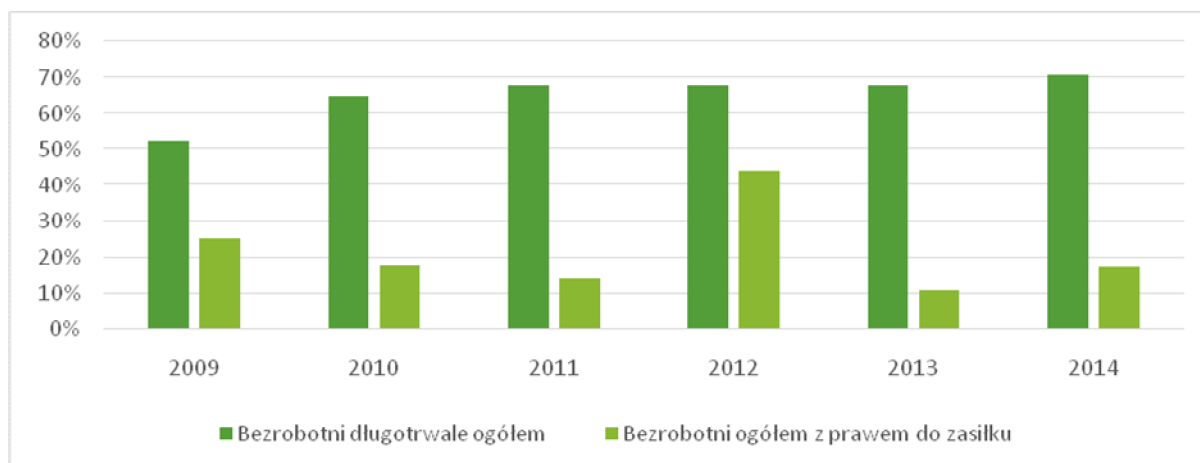
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Spośród niemal 1,5 tys. bezrobotnych ponad dwie trzecie to osoby długotrwale bezrobotne (w ciągu ostatnich dwóch lat pozostające bez pracy łącznie przez co najmniej 12 miesięcy), a tylko 250 osób ma prawo do zasiłku.

Niestety, dokładne dane statystyczne na temat bezrobocia, zbierane przez Powiatowy Urząd Pracy dostępne są tylko na poziomie powiatowym. Dane te ukazują silne wahania sezonowe liczby bezrobotnych (w okresach letnich łatwiej jest o zatrudnienie sezonowe). Co trzeci bezrobotny w powiecie nie ma pracy od ponad roku, a połowa tych osób od ponad dwóch lat. Ta niebezpieczna tendencja do bezrobocia długotrwałego nie zmienia się od lat. W gminie sytuacja jest jeszcze gorsza: odsetek bezrobotnych długotrwale¹² rośnie – w 2014 status bezrobotnego długotrwale miało siedmiu na dziesięciu zarejestrowanych bezrobotnych. Mniej niż co piątemu bezrobotnemu przysługuje zasiłek z tytułu bezrobocia. Zmiany w ostatnich latach przedstawiono na poniższym wykresie.

¹² Bezrobotny długotrwale to osoba, która w ciągu ostatnich dwóch lat nie miała zatrudnienia łącznie przez co najmniej 12 miesięcy.

Rysunek 12. Odsetek bezrobotnych długotrwale i bezrobotnych z prawem do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych w gminie Biała Piska w latach 2009-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Białej Piskiej.

Co piąty zarejestrowany bezrobotny zarejestrowany w Powiatowym Urzędzie Pracy (PUP) w Pizzu ma poniżej 25 lat. Z jednej strony wynika to z „ciasnego” lokalnego rynku pracy, z drugiej strony jest efektem niebezpiecznego zjawiska bezrobocia pokoleniowego: osoby wychowujące się w rodzinach dotkniętych wieloletnim bezrobociem i uzależnionych od świadczeń pomocy społecznej są szczególnie zagrożone bezrobociem.

3.5.2. Alkoholizm

Drugim najczęściej wskazywanym problemem społecznym jest alkoholizm – wskazało go 48% badanych dorosłych i aż 61% badanej młodzieży. Zgodnie ze wskaźnikami sprawozdawanymi do Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, co piąty mieszkaniec gminy jest uwikłany w problem alkoholowy (osobiście lub poprzez członka rodziny). W ciągu 30 dni poprzedzających badanie alkohol piła ponad połowa ankietowanych uczniów trzecich klas gimnazjum i trzy czwarte uczniów klas drugich szkoły ponadgimnazjalnej (to odsetki podobne do średniej krajowej). Połowa 15-latków i 83% siedemnastolatków była kiedyś pijana. W 2014 roku Gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych przeprowadziła rozmowy z 57 rodzinami, a pracownicy Punktu konsultacyjnego dla rodzin z problemem alkoholowym udzielili ponad 1100 porad (szczegółowe dane w rozdziale poświęconym działalności tych instytucji). Na terenie gminy zezwolenia na sprzedaż alkoholu ma niemal 50 punktów, a wartość sprzedaży według oświadczeń sprzedawców rosła w ostatnich latach (choć może to być jedynie efekt statystyczny, polegający na ujawnieniu sprzedaży w obawie przed kontrolą). Wartość sprzedanego w 2014 roku alkoholu przekroczyła 6,2 mln zł, co daje kwotę 511 zł na statystycznego mieszkańca (wliczając nieletnich). Niemal 60% tej kwoty generuje sprzedaż piwa (poniżej 4,5% zawartości alkoholu), mocne alkohole (powyżej 18%) stanowią 36% wartości sprzedaży. Na jeden punkt sprzedaży alkoholu przypada

statystycznie 281 mieszkańców, czyli więcej niż przeciętnie w województwie warmińsko-mazurskim (247).

W 2014 roku do wytrzeźwienia zatrzymano 16 osób dorosłych i 8 osób nieletnich. W porównaniu do 2009 roku (110 zatrzymanych do wytrzeźwienia dorosłych i 14 nieletnich) wskazuje to na zmniejszenie skali nadużywania alkoholu w miejscach publicznych. To ważne, gdyż połowa mieszkańców gminy przyznaje, że doznała przykrych przeżyć związanych z nietrzeźwością w miejscach publicznych.

Mieszkańcy gminy mają też większą wiedzę na temat możliwości uzyskania pomocy w przewycięzeniu trudnych sytuacji życiowych. Trzy czwarte badanych osób wiedziałyby gdzie szukać pomocy, gdyby ktoś z ich bliskich miał problemy z alkoholem. Jeszcze większy odsetek badanych mieszkańców gminy (78%) uważa, że leczenie uzależnienia od alkoholu jest skuteczne i warto je podejmować.

3.5.3. Narkomania

Ostatnie badania dotyczące zjawiska używania narkotyków w gminie Biała Piska wskazują, że narkotyki są łatwo dostępne i zażywa je istotna część młodzieży.¹³ Kontakt z narkotykami miał co piąty uczeń klasy trzeciej gimnazjalnej i dwóch na pięciu uczniów drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej. W ciągu 30 dni przed badaniem kontakt ze środkami odurzającymi miało 4% gimnazjalistów i 12% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Najczęściej zażywanym narkotykiem jest marihuana. Aż 29% uczniów trzecich klas gimnazjum i 26% uczniów drugich klas ponadgimnazjalnych spotkało dilerów narkotyków na terenie szkoły, a odpowiednio 39% i 55% poza szkołą. Również dorośli ankietowani oceniają, że dostęp do narkotyków w okolicy jest zdecydowanie łatwy (32%) lub łatwy (19%). Aktualny obecnie problem tzw. dopalaczy nie jest obserwowany na terenie gminy Biała Piska.

W obszarze problemu narkomanii prowadzone są przede wszystkim działania profilaktyczne i edukacyjne. Najbliższa placówka terapeutyczna znajduje się w Gaudynkach na terenie sąsiedniej gminy Orzysz. Na terapię odwykową potrzebujących kieruje się również do ośrodków w Giżycku i Starych Juchach. Najbliższa placówka detoksykacyjna jest w Węgorzewie.

3.5.4. Ubóstwo

Ubóstwo jest najczęściej wynikiem braku pracy. Do pomiaru skali ubóstwa stosuje się trzy miary:

- Minimum egzystencji – wysokość dochodu na osobę ustalana co roku przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Kwota ta jest zależna od składu gospodarstwa domowego. W 2014 roku

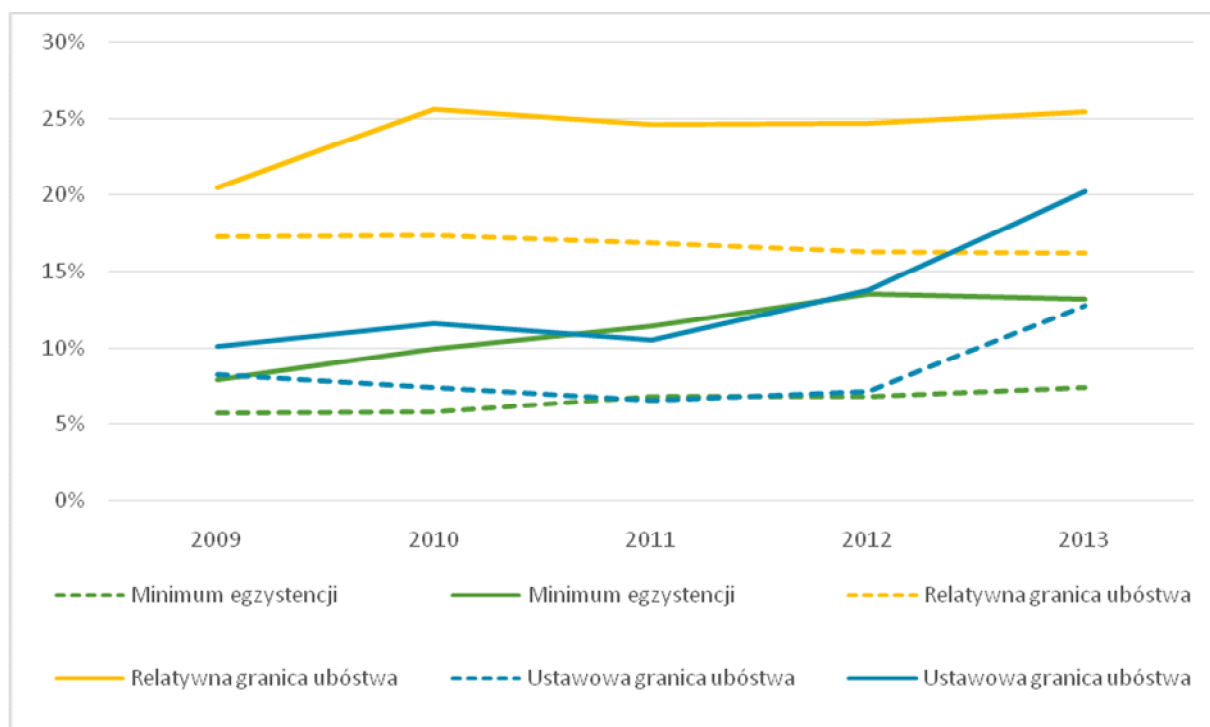
¹³ Hryszkiewicz G., Diagnoza problemów uzależnień i innych zagrożeń społecznych dla miasta i gminy Biała Piska, Raport z badań monitoringowych realizowanych przez firmę EKSTER Ekspertyzy-Edukacja-Terapia, 2011, s. 34.

minimum egzystencji wynosiło od 428,16 zł (dla osoby w dwuosobowym gospodarstwie emeryckim) do 544,09 zł (na osobę samotnie gospodarującą).

- Relatywna granica ubóstwa – 50% średnich wydatków w odpowiedniej grupie gospodarstw domowych.
- Ustawowa granica ubóstwa – to kwota uprawniająca do ubiegania się o przyznanie świadczenia z pomocy społecznej regulowana ustawą o pomocy społecznej co trzy lata. W 2015 roku wynosi 461 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 316 zł dla osoby w rodzinie.

Dokładne dane dotyczące odsetka osób zagrożonych ubóstwem według powyższych definicji dostępne są tylko na poziomie województw. W przypadku wszystkich trzech miar ubóstwa sytuacja w województwie warmińsko-mazurskim jest najpoważniejsza w kraju. Poniżej minimum egzystencji żyje co ósmy mieszkaniec, poniżej ustawowej granicy ubóstwa co piąty, a wydatki co czwartego mieszkańca nie przekraczają połowy wydatków przeciętnych (poniżej relatywnej granicy ubóstwa). Co gorsza, sytuacja od lat nie ulega poprawie.

Rysunek 13. Odsetek ludności żyjącej poniżej minimum egzystencji, relatywnej i ustawowej granicy ubóstwa w Polsce i województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Oszacowaniu skali ubóstwa w gminie Biała Piska służyć mogą sprawozdania roczne dotyczące przyznawanych świadczeń. W 2014 roku z powodu ubóstwa przyznano świadczenie 776 rodzinom, czyli razem 2272 osobom w tych rodzinach. Liczba ta utrzymuje się na podobnym poziomie i nie

spada. Zasiłki rodzinne, do których uprawnia kryterium dochodowe¹⁴, otrzymały 742 rodziny. Zasiłki przyznane były ponad połowie (52%) wszystkich dzieci do 18 roku życia.

Udzielane potrzebującym świadczenia pieniężne mogą łagodzić objawy ubóstwa i ulżyć w tej trudnej sytuacji życiowej. Jednak jedynym trwałym rozwiązaniem problemu jest tworzenie miejsc pracy i wspieranie w rozwijaniu własnej działalności gospodarczej. Długotrwałe ubóstwo może skutkować dalszymi problemami: demotywowacją, stygmatyzacją, wykluczeniem społecznym i przenoszeniem tych problemów na kolejne pokolenia.¹⁵

3.5.5. Przemoc w rodzinie

Definicję przemocy w rodzinie zawiera ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹⁶. Poza przemocą fizyczną wyróżnia się przemoc psychiczną, seksualną, finansową czy przemoc polegającą na zaniedbywaniu podstawowych potrzeb. Efektem przemocy może być więc nie tylko zagrożenie zdrowia i życia, ale również naruszenie godności, nietykalności cielesnej, szkody psychiczne i moralne. Najczęściej ofiarami przemocy domowej są kobiety i dzieci oraz osoby starsze, zaś sprawcami mężczyźni (choć zdarzają się też przypadki kobiet sprawców przemocy). Z przeprowadzonej wśród młodzieży ankiety wynika, że w gminie Biała Piska przeważa przemoc psychiczna (wyzwiska, groźby i poniżanie). 56% pytanych odpowiedziało, że w ich rodzinie nigdy nie doszło do żadnej formy przemocy domowej.

Pomimo rosnącej świadomości społeczeństwa, problem przemocy w rodzinie często nie jest ujawniany, gdyż ofiary przemocy niechętnie składają zeznania przeciwko swoim bliskim. Pomóc ma w tym procedura Niebieska Karta¹⁷ opracowana przy współpracy Policji i PARPA. Podczas interwencji domowej policjanci wypełniają kartę A, a informacje w niej zawarte stanowią dowód w dalszym postępowaniu i nie mogą być zmienione lub wycofane nawet przez osobę pokrzywdzoną (np. pod naciskiem sprawcy przemocy). Ponadto, funkcjonariusze Policji mają obowiązek dalszego monitoringu sytuacji danej rodziny. W ostatnich latach liczba procedur Niebieska Karta uruchomionych na terenie gminy wynosiła około 60.

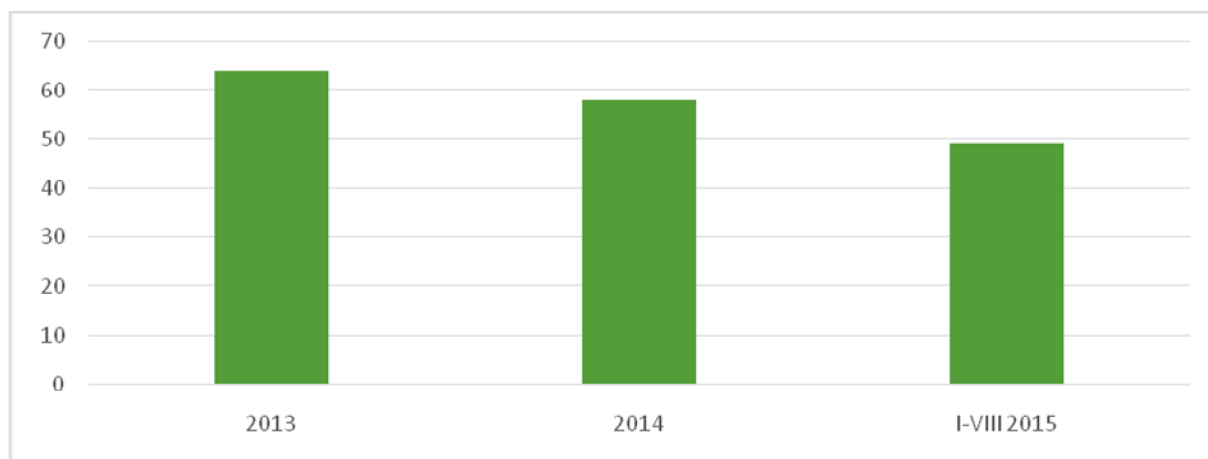
¹⁴ Kryteria dochodowe podlegają weryfikacji co trzy lata. Na ostatnim posiedzeniu Komisji Trójstronnej, 10 czerwca 2015 roku, uzgodniono wzrost ogólnego kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń rodzinnych do 674 zł (od 1 listopada 2015 r.) i do 754 zł (od 1 listopada 2017 r.). Kryterium dla rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym będą wyższe i wyniosą odpowiednio 764 zł i 844 zł. Inne kryteria dochodowe uprawniają do świadczeń pomocy społecznej: dla osoby samotnie gospodarującej kryterium wynosi 634 zł, dla osoby w rodzinie 514 zł.

¹⁵ Więcej o problemie ubóstwa w Polsce można przeczytać m.in. w raporcie z raportu Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej „Ubóstwo a praca”, 2013.

¹⁶ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz. U. 2005 nr 180 poz. 1493.

¹⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, Dz. U. 2011 nr 209 poz. 1245.

Rysunek 14. Liczba procedur niebieskie karty w gminie Biała Piska

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Problem przemocy w rodzinie często jest związany z nadużywaniem alkoholu. Prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym jest ponad dwukrotnie wyższe niż w pozostałych rodzinach. Spośród osób, z którymi stykała się w 2014 roku Gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych, 35 osób doznało przemocy, 31 osób to sprawcy przemocy, a 10 osób było świadkiem przemocy w rodzinie. Zadaniem komisji jest motywowanie zarówno sprawców, jak i ofiar przemocy do zgłaszania się do miejsc specjalistycznej pomocy i uczestnictwa w terapii. Według wyników prowadzonych badań, w co ósmej rodzinie dzieci są bite. Niemal połowa ankietowanych uczniów była świadkiem przykrych sytuacji w życiu rodzinnym spowodowanej przez alkohol.

Według zbieranych informacji wydawać się może, że problemy związane z nadużywaniem alkoholu i przemocą w rodzinie narastają. Wniosek taki może być jednak po części oparty na wartościach wskaźników, których wzrost jest efektem działalności edukacyjnej prowadzonej wśród mieszkańców gminy i obywateli polskich w ogóle. Można szacować, że dzięki niej rośnie świadomość społeczeństwa i skala ujawnień patologii.

3.5.6. Bezpieczeństwo publiczne

W przeprowadzonej ankiecie jako kolejne ważne problemy mieszkańcy wskazali przemoc i agresję na ulicach oraz wzrost przestępczości (odpowiednio 35% i 32% wskazań). Tymczasem statystyki dotyczące liczby stwierdzonych przestępstw (dostępne dla poziomu powiatów) pokazują powiat piski jako miejsce relatywnie bezpieczne. W 2014 roku na terenie powiatu Policja stwierdziła 987 przestępstw, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje 17 (przy średniej krajowej równej 23).

Liczba ta spada

w ostatnich latach. Rośnie natomiast wykrywalność sprawców: według danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie, w 2014 roku wyniosła 84,2% przy średniej krajowej 66,7%. Większość przestępstw to tzw. przestępstwa pospolite, określane jako najbardziej uciążliwe społecznie: kradzieże, kradzieże z włamaniem. Dużą część przestępstw stanowią przestępstwa gospodarcze i drogowe. Liczba przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu spadła w ostatnich latach i wyniosła 34 w 2014 roku (na terenie całego powiatu).

3.5.7. Starzenie się społeczeństwa

Stopniowe starzenie się społeczeństwa jest problemem całego kraju (a nawet kontynentu europejskiego). Główną przyczyną tego problemu jest niska dzietność kobiet – w 2014 roku wynosiła w Polsce poniżej 1,3, podczas gdy poziomem zapewniającym zastępowalność pokoleń jest 2,1. Starzenie się społeczeństwa dotyka również lokalnej społeczności gminy Biała Piska. W związku z migracją do dużych miast i wyludnianiem terenów wiejskich, problemem szczególnie widocznym wśród młodych osób, można zauważyć, że zjawisko starzenia się społeczeństwa dotyka gminę silniej niż przeciętnie kraj. Oficjalne zestawienia demograficzne o gminie (np. pochodzące z Banku Danych Lokalnych GUS) bazują na danych meldunkowych, a tymczasem duża część migracji (zarówno krajowych, jak i międzynarodowych) nie jest rejestrowana. Z oficjalnych danych (zameldowania i wymeldowania) wynika, że w ostatnich latach gminę opuszczało rocznie około 100 osób. Z obserwacji wynika, że jest to większa grupa osób, przede wszystkim młodych i mobilnych. Osoby żyjące tu od lat i mające prawo do emerytury lub zasiłku pozostają.

Jednak zmiany struktury wiekowej ludności gminy widać nawet na danych oficjalnych GUS, choć zachodzą powoli. Na poniższym wykresie pokazano strukturę wiekową mieszkańców gminy według funkcjonalnych grup wieku w ostatnich 20 latach. Od 1995 roku liczba (zameldowanych) mieszkańców gminy spadła z 13 249 osób do 12 093 osób. W tym czasie najsilniej (niemal o połowę) spadła liczba młodzieży w wieku przedprodukcyjnym, zaś liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 31%.

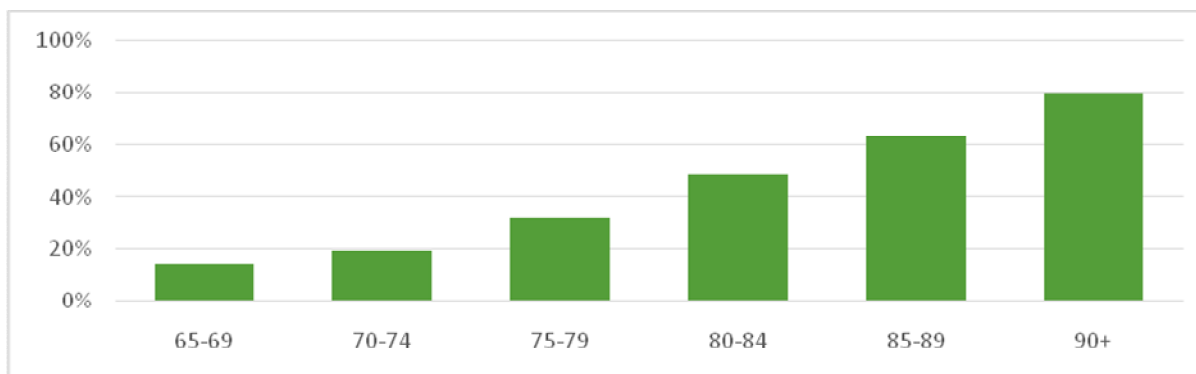
Rysunek 15. Zmiana struktury wiekowej według funkcjonalnych grup wieku ludności gminy Biata Piska w latach 1995-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Prognozy GUS są bardzo pesymistyczne: szacuje się, że w ciągu najbliższych 20 lat, liczba ludności Polski w wieku poprodukcyjnym wzrośnie o 41%, a liczba osób w wieku produkcyjnym spadnie o 16%. Problem starzenia się społeczeństwa najsilniej dotknie tereny wiejskie: tu liczba osób starszych wzrośnie o 51%. Takie zmiany będą miały daleko idące konsekwencje ekonomiczne i społeczne, przede wszystkim większe obciążenie pracujących (utrzymujących system ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych) oraz niewydolność systemu opieki zdrowotnej i długoterminowej. Choć wydłużanie trwania życia na skutek postępu medycyny cieszy, to trzeba mieć również świadomość postępującej wraz z wiekiem niesamodzielności. Niestety w ostatnich latach nie zwiększa się wartość monitorowanego przez Komisję Europejską wskaźnika długości życia w dobrym zdrowiu. Potrzeby w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Rysunek 16. Odsetek osób starszych wymagających pomocy innych osób według grup wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Błędowski P. i in., Aspekty medyczne, psychologiczne, socjologiczne i ekonomiczne starzenia się ludzi w Polsce, 2012.

W sytuacji narastającej emigracji osób w wieku mobilnym, rozpadu rodzin wielopokoleniowych czy różnic w przeciętnym trwaniu życia między kobietami i mężczyznami, narasta zapotrzebowanie na instytucjonalną opiekę nad osobami starszymi.

3.6. Świadczenia pomocy społecznej

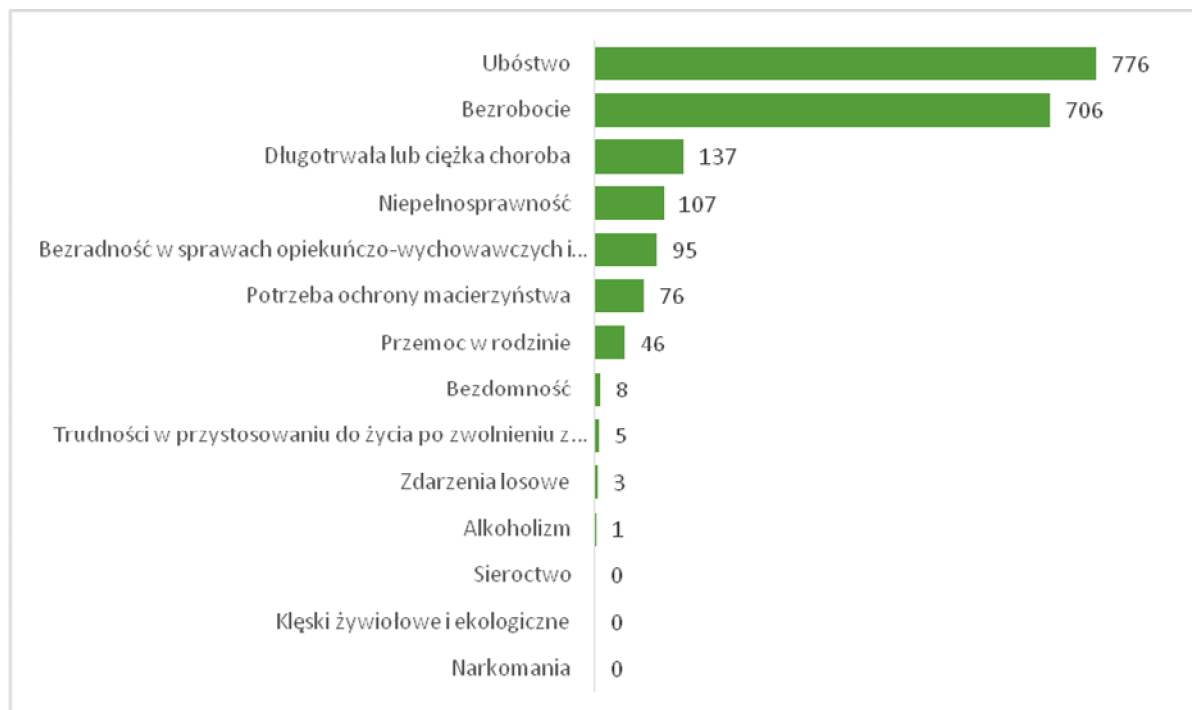
Główne zadania gminy w zakresie pomocy społecznej, określone w art. 17-18 Ustawy o pomocy społecznej, polegają na organizowaniu i przyznawaniu różnorodnych świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. W większości przypadków do świadczeń pomocy społecznej uprawniają określone przepisami kryteria dochodowe. Art. 7 Ustawy określa główne powody, dla których potrzebującym udziela się pomocy społecznej:

- ubóstwo,
- sieroctwo,
- bezdomność,
- bezrobocie,
- niepełnosprawność,
- długotrwała lub ciężka choroba,
- przemoc w rodzinie,
- potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi,
- potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy,
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- alkoholizm lub narkomania,
- zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa,
- klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Struktura przyznawanych świadczeń według powodów pozwala uzupełnić wiedzę na temat głównych problemów społecznych gminy Biała Piska. Głównymi przyczynami przyznania świadczeń pomocy społecznej w gminie Biała Piska są ubóstwo (83%) i bezrobocie (76%). Problemy te są najczęściej powiązane ze sobą. Kolejne najczęstsze powody przyznania świadczenia to niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba. Następne powody przyznania świadczenia związane są z rodziną, wychowaniem dzieci, potrzebą ochrony macierzyństwa i w końcu z przemocą w rodzinie. W ostatnich

latach nie przyznawano świadczeń pomocy społecznej z powodu narkomanii i alkoholizmu (ostatnio w 2011 roku – jednej osobie).

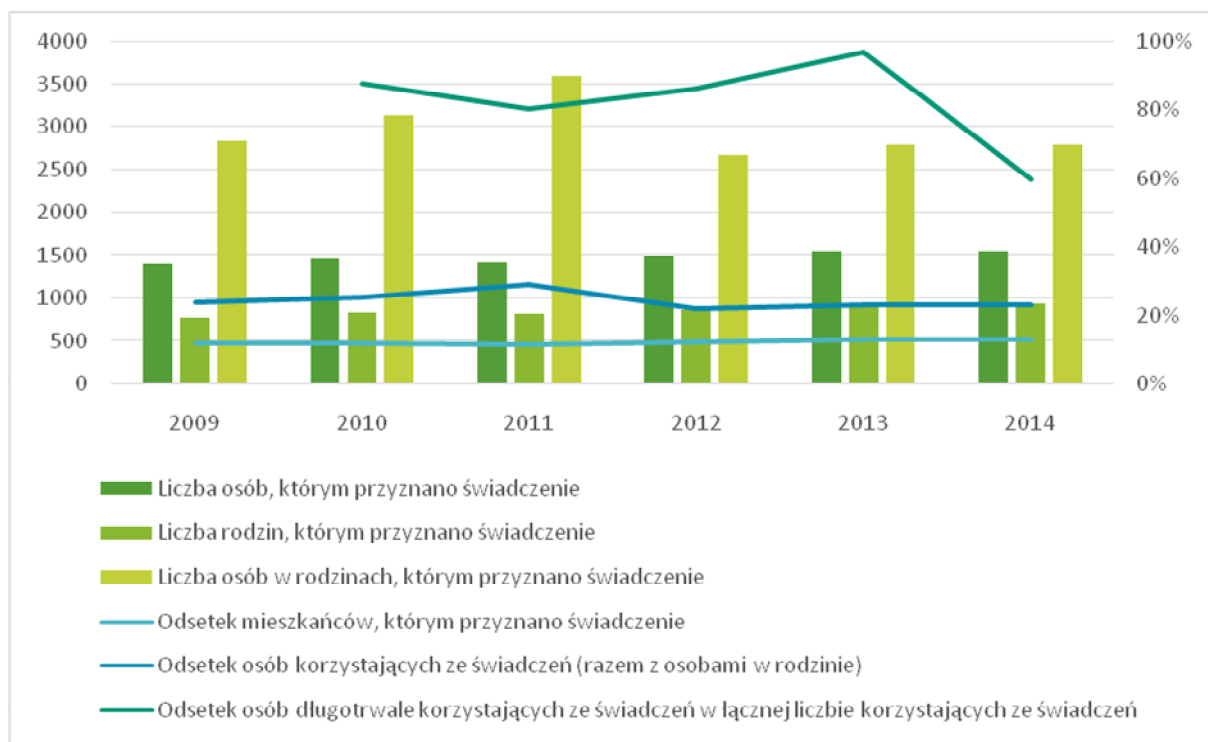
Rysunek 17. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej według powodu przyznania świadczenia w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Białej Piskiej.

Biorąc pod uwagę wszystkie osoby w rodzinie, ze świadczeń pomocy społecznej korzysta niemal co czwarty mieszkaniec gminy Biała Piska (23%). Świadczenia otrzymuje ponad 1,5 tys. osób, czyli co ósmy mieszkaniec (12,8%). Taka skala korzystania z pomocy społecznej utrzymuje się od lat. Niepokojący jest bardzo wysoki odsetek osób długotrwale korzystających ze świadczeń pomocy społecznej: w 2014 roku było to niemal 60% wszystkich korzystających.

Rysunek 18. Liczba osób, rodzin i osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie pomocy społecznej w latach 2009-2014

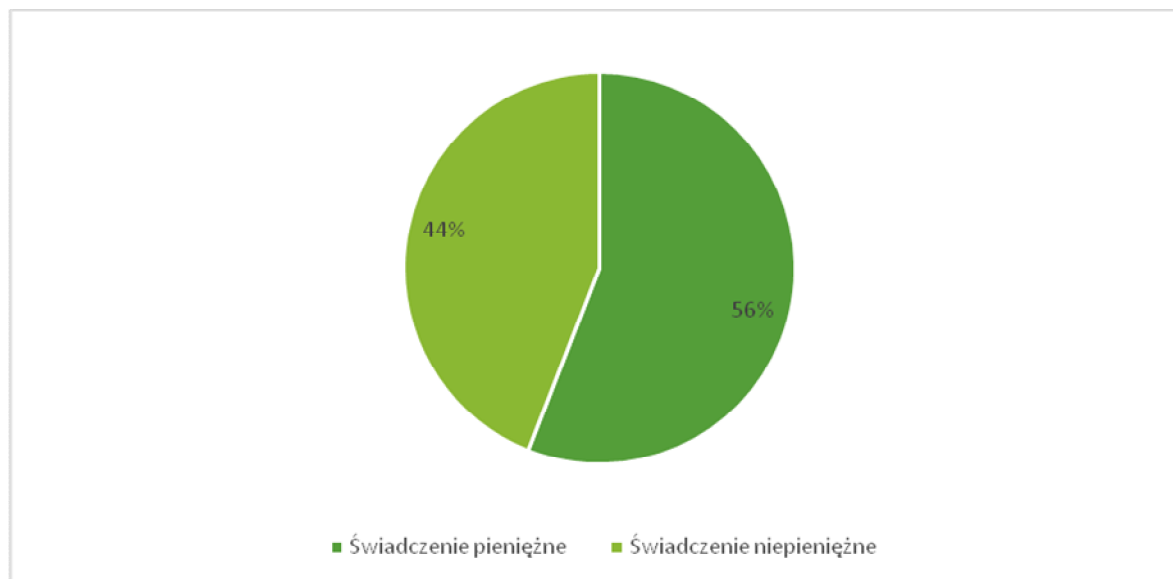
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Białej Piskiej.

Świadczenia pomocy społecznej dzielą się na pieniężne i niepieniężne, a ich listę reguluje art. 36 Ustawy o pomocy społecznej. Świadczenia pieniężne to: zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy

i specjalny zasiłek celowy, zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie, pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki, świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla uchodźców, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy, wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd.

Ponad połowę świadczeń stanowi pomoc pieniężna: zasiłki stałe i okresowe, świadczenia rodzinne oraz opłacenie składek zdrowotnych i na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych. Zdecydowaną większość świadczeń niepieniężnych stanowiły posiłki dla dzieci w ramach rządowego programu Pomoc państwa w zakresie dożywiania.

Rysunek 19. Struktura świadczeń pomocy społecznej według liczby osób, którym je przyznano w 2014 roku

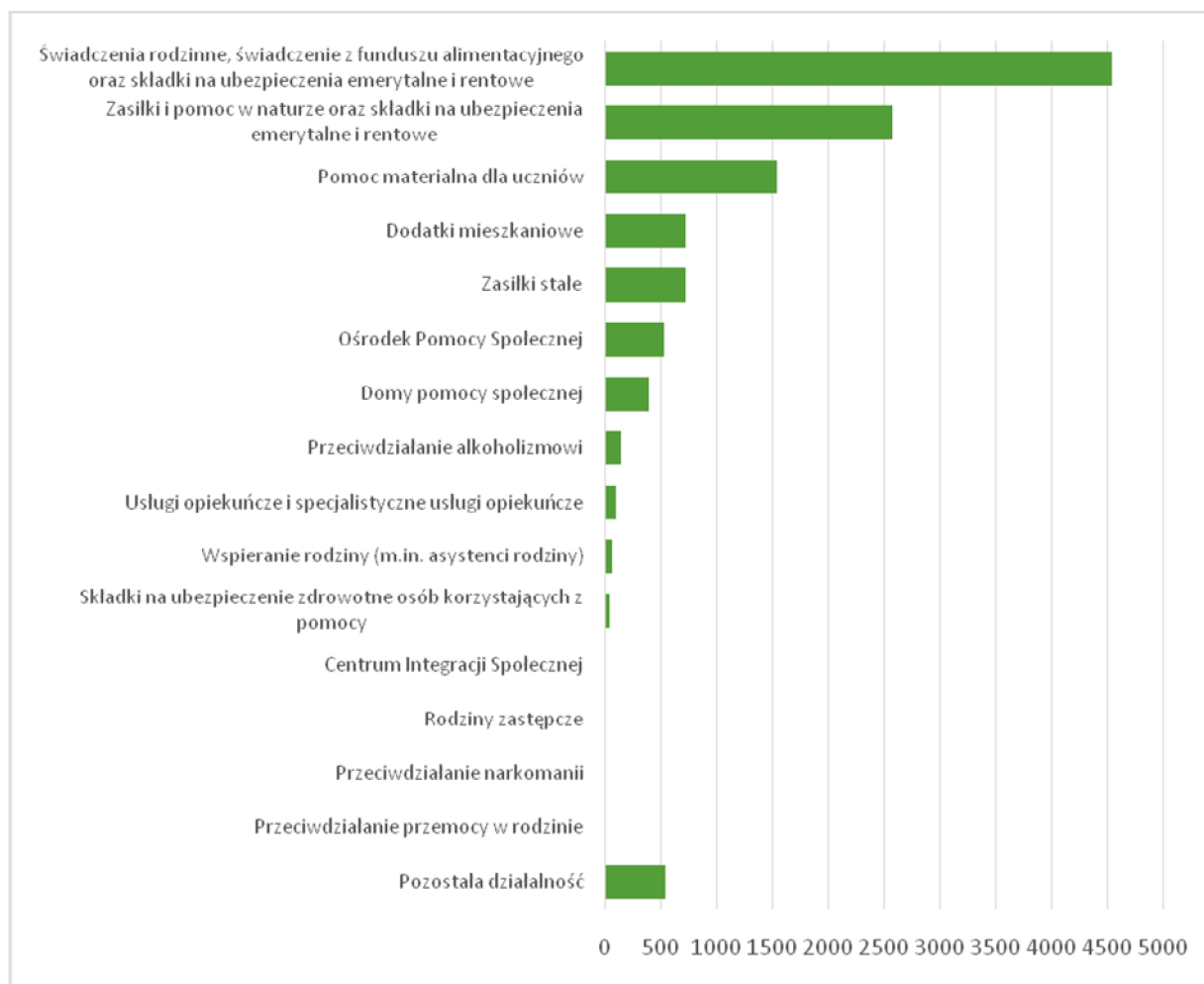

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Białej Piskiej.

Zasiłki stałe (średnio 403 zł) pobiera ponad 50 osób, a zasiłki okresowe (średnio 447 zł) ponad 700 osób. Zdecydowaną większość zasiłków okresowych stanowi świadczenie z tytułu bezrobocia. Świadczenia niepieniężne otrzymuje około 700 osób, z czego zdecydowaną większość stanowią dzieci korzystające z rządowego programu Pomoc państwa w zakresie dożywiania (642 osoby w 2014 roku). Średnia wartość pojedynczego świadczenia wynosi 3,57 zł. Oprócz tego świadczenia niepieniężne dotyczyły udzielenia schronienia (w latach 2010-14 czterem osobom) i sprawienia pogrzebu (łącznie w latach 2010-14 pięciu osobom). Ponadto, gmina ponosi odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej mieszkańców gminy, którzy nie mogą opłacić go sami lub przy wsparciu rodziny. W latach 2010-12 było to 9-10 osób, w 2013 roku 13 osób, a w 2014 roku już 16 osób. Gmina ponosi również odpłatność za pobyt dziecka w pieczy zastępczej – w 2014 roku było to dwoje dzieci.

W budżecie gminy na pomoc społeczną przeznaczają się rocznie około 11,5 mln zł. Największą pozycją w budżecie są świadczenia rodzinne i składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. W porównaniu do tych pozycji, koszty pozostałych świadczeń, np. usług opiekuńczych czy wspieranie rodziny wydają się znikome. Strukturę wydatków przedstawiono na poniższym wykresie.

Rysunek 20. Struktura wydatków na pomoc społeczną w gminie Biała Piska w 2014 roku (tys. zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Białej Piskiej.

4. Działalność i zasoby gminnych instytucji społecznych

Zadania własne gminy w zakresie pomocy społecznej oraz zlecone przez administrację rządową realizuje przede wszystkim Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Poza nim, na terenie gminy działają inne instytucje pomocy społecznej, samorządowe i pozarządowe, współdziałające na różnych zasadach z samorządem. Należą do nich:

- Gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych
- Punkt konsultacyjny dla rodzin z problemem alkoholowym,
- Zespół interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Białej Piskiej, prowadzony przez Ewangelickie Stowarzyszenie BETEL w Piszcu,
- Stacja Opieki Caritas w Białej Piskiej, prowadzona przez Caritas Diecezji Ełckiej,
- Centrum Integracji Społecznej przy parafii Św. Andrzeja Boboli w Białej Piskiej.

W ciągu ostatnich kilku lat instytucje pomocy społecznej działające na terenie gminy przeżywają dynamiczny rozwój. Centrum integracji społecznej zaczęło działać pod koniec 2012 roku, ŚDS powstał w połowie 2015 roku, a Stacja Opieki Caritas rozwija swoją działalność realizując zadania zlecone przez samorząd gminny.

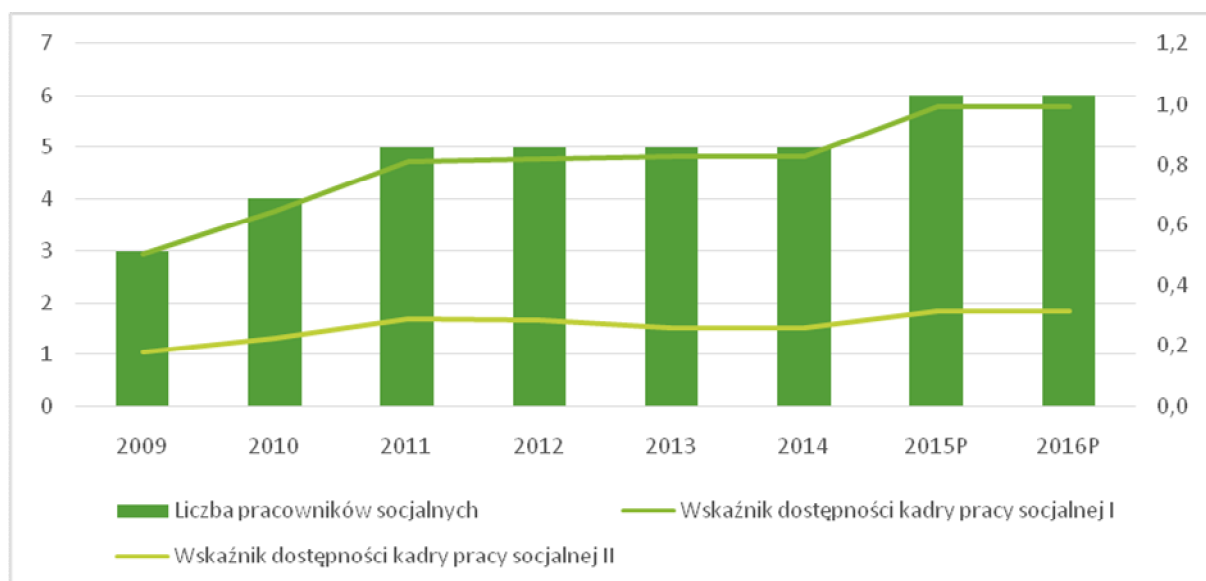
W sprawach wykraczających poza kompetencje i możliwości działania instytucji na poziomie gminnym istnieje ścisła współpraca z instytucjami powiatowymi, przede wszystkim Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie. PCPR zajmuje się przede wszystkim sprawami osób niepełnosprawnych oraz pieczę zastępczą. W ramach PCPR funkcjonuje Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz Specjalistyczna Poradnia Rodzinna. PCPR opiekuje się również mieszkaniem chronionym wykorzystywanym w sytuacji interwencji kryzysowej oraz przez wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze lub resocjalizacyjne czy rodziny zastępcze. W Piszcu działa również Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna zapewniająca wsparcie dzieciom i młodzieży, ale również ich rodzicom i nauczycielom. W powiatowych instytucjach osoby potrzebujące mogą uzyskać pomoc psychologa i pedagoga, ale również prawnika i mediatora rodzinnego.

Gmina realizuje Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, w którym określono zakres, zasady i formy tej współpracy. Jest to istotne w kontekście licznych zadań samorządu, w tym w zakresie pomocy społecznej, zleczanych do realizacji przez te podmioty.

4.1. Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

M-GOPS jest jednostką organizacyjną gminy Biała Piska realizującą zadania własne i zlecone gminie z zakresu pomocy społecznej. Ośrodek zatrudnia 14 osób, w tym 5 pracowników socjalnych i 3 pracowników wykonujących usługi opiekuńcze. Ośrodek nie zatrudnia osób w ramach zatrudnienia subsydiowanego. Zgodnie z art. 110 ust. 11 Ustawy o pomocy społecznej, Ośrodek powinien zatrudniać pracowników socjalnych w liczbie odpowiadającej liczbie ludności gminy: jeden pracownik socjalny powinien przypadać na 2000 mieszkańców lub na 50 rodzin (lub osób samotnie gospodarujących) objętych pracą socjalną. W gminie Biała Piska nie jest spełnione żadne z tych dwóch kryteriów, o czym informują wartości odpowiadających im wskaźników dostępności kadry pracy socjalnej I i II. Do spełnienia pierwszego kryterium brakuje jeszcze jednego pracownika socjalnego, a do spełnienia drugiego kryterium – czternastu. Należy jednak zaznaczyć, że w ostatnich latach wraz z naborem nowych pracowników socjalnych możliwości świadczenia pomocy przez Ośrodek uległy znaczącej poprawie, co ukazano na poniższym wykresie.

Rysunek 21. Wskaźniki dostępności kadry pracy socjalnej I i II w latach 2009-2014 i prognoza na lata 2015-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Białej Piskiej.

Najważniejszym zasobem infrastrukturalnym Ośrodka jest jego siedziba w budynku przy ul. M. Konopnickiej 4 w Białej Piskiej. W tym samym budynku znajduje się m.in. Stacja Opieki Caritas i przychodnia medycyny rodzinnej (NZOZ).

4.2. Zespół interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Na podstawie art. 9a. ust. 2. Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Zespół interdyscyplinarny powołano w lutym 2011 roku. Zgodnie z wytycznymi ustawy, w jego skład wchodzi

przedstawiciele

M-GOPS, Gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Punktu konsultacyjnego dla rodzin z problemem alkoholowym, placówek oświaty, Stacji Opieki Caritas, Komisariatu Policji oraz Sądu Rejonowego w Pizzu. W razie potrzeby w ramach Zespołu powoływane są grupy robocze do prac z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie. Skład grup roboczych jest ustalany każdorazowo i uwzględnia osoby z otoczenia danej rodziny (nauczycieli, kuratora sądowego itp.).

Do głównych zadań Zespołu należy diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie i monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych problemem przemocy, inicjowanie interwencji, wspieranie w uczestnictwie w terapii oraz działania prewencyjne i edukacyjne, m. in. o możliwościach uzyskania pomocy. Zespół ściśle współpracuje z instytucjami zakładającymi Niebieskie Karty. Członkowie Zespołu regularnie uczestniczą w szkoleniach i kursach przygotowujących ich do trudnych sytuacji, z którymi spotykają się w swojej pracy.

Zespół nie posiada zasobów infrastrukturalnych. W sytuacji konieczności odseparowania sprawców przemocy od pozostałych członków rodziny wykorzystuje się mieszkanie interwencyjne przy siedzibie PCPR w Pizzu. Na terenie gminy nie ma mieszkania interwencyjnego (planowane jest jego utworzenie przy PŚDS w Białej Piskiej – więcej w rozdziale 4.5.).

4.3. Gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych

Gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych realizuje zadania własne gminy określone w art. 4 ust. 1 Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Zadania te obejmują m.in.:

- zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu;
- udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie;
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej;
- podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów o reklamie i sprzedaży napojów alkoholowych oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego.

W 2014 roku komisja przeprowadziła rozmowy z 57 osobami z problemem alkoholowym. W stosunku do 65 osób komisja podjęła czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia od alkoholu. Z 58 osobami komisja przeprowadziła rozmowy interwencyjno-motywuujące w związku z nadużywaniem alkoholu. Wobec 32 osób komisja wystąpiła z wnioskiem do sądu o zobowiązanie do

podjęcia leczenia odwykowego. W uzasadnionych przypadkach gmina pomaga uczestnikom terapii w organizacji dojazdu na terapię.

Oprócz bezpośredniej pomocy osobom uzależnionym, Komisja opiniuje wnioski o zezwolenie na sprzedaż alkoholu. Członkowie Komisji mogą również (po uzyskaniu upoważnienia od władz samorządowych wydających zezwolenie) kontrolować przestrzeganie zasad sprzedaży alkoholu. Gmina dba o właściwe przygotowanie członków komisji do wykonywanych działań – członkowie regularnie uczestniczą w szkoleniach z zakresu rozwiązywania problemów alkoholowych. Ponadto, w cyklu dwuletnim organizowane są szkolenia dla sprzedawców alkoholu (ostatnie odbyło się w 2015 roku).

Jak pokazały wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców gminy, działania instytucji lokalnych, w tym GKRPA, skutecznie wspierają osoby uzależnione w zmianie obyczajów i zachowań.

Rysunek 22. Przyczyny pozytywnych zmian obyczajów i zachowań alkoholowych – wyniki badania ankietowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Hryszkiewicz G., op. cit.

4.4. Punkt konsultacyjny dla rodzin z problemem alkoholowym

Punkt konsultacyjny dla rodzin z problemem alkoholowym nie jest placówką leczniczą, ale stwarza warunki pierwszego kontaktu dla osób uzależnionych i współuzależnionych. Pracownicy Punktu konsultacyjnego (jest ich dwoje, w tym specjalista psychoterapii uzależnień certyfikowany przez PARPA) po przeprowadzonej rozmowie z osobą zgłaszającą się, pomagają jej uzyskać potrzebną pomoc i kierują na dalszą terapię. W 2014 roku w Punkcie konsultacyjnym udzielono porad 385

osobom

z problemem alkoholowym, 732 dorosłym członkom rodziny osoby z problemem alkoholowym, 35 osobom doznającym przemocy w rodzinie i 31 sprawcom przemocy.

Na terenie gminy nie ma placówek leczenia uzależnienia od alkoholu czy narkotyków. W tym zakresie gmina ściśle współpracuje z instytucjami powiatowymi, przede wszystkim z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie.

W ramach Punktu konsultacyjnego organizowane są cotygodniowe spotkania grupy wsparcia dla osób uzależnionych, w których uczestniczy kilka do kilkunastu osób. Raz w tygodniu spotyka się również grupa samopomocowa dla osób współuzależnionych, pracująca według programu Al-Anon.

Pracownicy Punktu ściśle współpracują z pozostałymi instytucjami pomagającymi rodzinom doznającym przemocy i organizującymi proces terapeutyczny, przede wszystkim z PCPR, Ośrodkiem Profilaktyki i Terapii w Pieszku, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, Policją i kuratorami sądowymi.

Ponadto Pełnomocnik Punktu konsultacyjnego jest odpowiedzialny za koordynację Gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Gmina realizuje działania profilaktyczne, przede wszystkim w szkołach. Wśród działań podjętych w 2014 roku były m.in. spektakle profilaktyczne, festyny i imprezy plenerowe, konkursy plastyczne. Można szacować, że w tych wydarzeniach udział wzięło co czwarty mieszkaniec gminy. Ponadto, w koloniach i obozach z programem zajęć profilaktycznych zorganizowanych przez gminę udział wzięło 747 dzieci.

4.5. Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy

Ewangelickie Stowarzyszenie BETEL wygrało konkurs na utworzenie i prowadzenie Powiatowego Środowiskowego Domu Samopomocy i otrzymało z Urzędu Wojewódzkiego dotację na ten cel. Jako wsparcie od gminy Biała Piska, Stowarzyszenie otrzymało w użytkowanie budynek byłego przedszkola wraz z działką w centrum miasta. Poza tym na potrzeby placówki Stowarzyszenie przystosowuje budynek byłej kaplicy przekazany przez Parafię Ewangelicko-Augsburską.

PŚDS uruchomiono 1 marca 2015 roku. Placówka działa zgodnie z obowiązującymi przepisami, przede wszystkim Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie środowiskowych domów samopomocy¹⁸. Aktualnie w zajęciach uczestniczy 30 osób. Docelowo placówka ma dysponować 35 miejscami w głównym budynku i 15 miejscami dla osób chorych na Alzheimera w budynku dawnej kaplicy przy ul. Mickiewicza 24. Uczestnicy kierowani są do PŚDS po wywiadzie w Miejsko-Gminnym

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie środowiskowych domów samopomocy, Dz. U. 2010 nr 238 poz. 1586.

Ośrodka Pomocy Społecznej, na podstawie zaświadczenia od neurologa lub psychiatry. Ostateczną decyzję podejmują pracownicy PCPR w Piszcu.

Główną działalnością jest organizacja zajęć dziennych dla uczestników: osób przewlekle psychicznie chorych, upośledzonych umysłowo oraz wykazujących inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych. W PŚDS znajduje się pięć pracowni terapeutycznych: ogólna (świetlica), muzyczno-ruchowa, manualno-plastyczna, kulinarna (gospodarstwa domowego) oraz pokój wyciszający (relaksacyjny).

Rysunek 23. Pracownia muzyczno-ruchowa w Powiatowym Środowiskowym Domu Samopomocy w Białej Piskiej

Źródło: zasoby Ewangelickiego Stowarzyszenia BETEL, www.psd-s-bialapiska.pl.

Obecnie pracuje tu sześć osób, docelowo zatrudnionych ma być 15 osób. Kierownictwo placówki stawia nacisk na zatrudnianie osób mieszkających w Białej Piskiej lub okolicy. Stowarzyszenie wnioskuję o środki zewnętrzne (przede wszystkim resortowe i z funduszy unijnych) na rozwój swojej działalności. W ciągu najbliższych lat planowane jest dokończenie remontu siedziby przy ul. Słowackiego (dobudowa skrzydła, przystosowanie piętra i instalacja windy). Celem rozbudowy jest przede wszystkim zwiększenie liczby miejsc do 60 (maksymalna wielkość regulowana cytowanym wcześniej Rozporządzeniem). Plany rozbudowy uwzględniają również utworzenie mieszkania interwencyjnego.

4.6. Centrum Integracji Społecznej

Centrum Integracji Społecznej w Białej Piskiej działa w formie powiatowej samorządowej jednostki organizacyjnej. Zgodnie z Ustawą o zatrudnieniu socjalnym, jako podmiot ekonomii społecznej uzyskało swój status na podstawie decyzji Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w październiku 2012 roku¹⁹. Decyzja ważna jest przez 5 lat. Centrum zostało utworzone przez Diecezjalny Instytut Akcji Katolickiej – Parafialny Oddział Akcji Katolickiej, jako jednostka niemająca osobowości prawnej, lecz prowadząca samodzielną gospodarkę finansową. Taka sytuacja nie utrudnia bieżącej działalności, ale np. wnioskowanie o środki finansowe. Rozwiązaniem problemu może być współpraca z M-GOPS również w zakresie składania wniosków o finansowanie. Świadczenia integracyjne wraz ze składkami na ubezpieczenie społeczne, dla uczestników realizujących w Centrum program zatrudnienia socjalnego, finansowane są ze środków Funduszu Pracy.

Centrum realizuje zadanie zlecone przez samorząd, jakim jest zwiększenie dostępności poradnictwa zawodowego poprzez reintegrację zawodową i społeczną. CIS posiada porozumienia o współpracy z M-GOPS w Białej Piskiej, M-GOPS w Rucianem-Nidzie i PUP w Piszcu. Instytucją kierującą bezrobotnych do CIS jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Celem działania CIS jest reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu całego powiatu. Rocznie pomocą udaje się objąć od 20 do 50 osób, głównie długotrwale bezrobotnych. Niewielki odsetek korzystających z pomocy stanowią osoby zwolnione z zakładów karnych, osoby po terapii odwykowej i osoby niepełnosprawne.

W ramach Indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego uczestnicy CIS korzystają z poradnictwa zawodowego, uczestniczą regularnych kursach, warsztatach i szkoleniach umożliwiającym im przekwalifikowanie zawodowe, realizują praktyki i staże lub świadczą usługi w ramach zatrudnienia socjalnego. Uczestnicy oraz ich rodziny objęci są również wsparciem psychologiczno-pedagogicznym. Centrum współpracuje z licznymi organizatorami praktyk – są to przedsiębiorstwa i osoby prywatne, ale również instytucje samorządowe.

Centrum korzysta z pomieszczeń na plebanii użyczonych przez parafię. Zasoby te, dotychczas wystarczające, w sytuacji poszerzenia działalności mogą okazać się zbyt skromne. Centrum współpracuje na stałe z terapeutą, psychologiem, doradcą zawodowym, specjalistą BHP, lekarzem medycyny pracy, a doraźnie z organizatorami poszczególnych szkoleń zawodowych.

¹⁹ Decyzja nr PS.V.9420.1.3.2012 z dnia 23.10.2012 r. Wojewody Warmińsko-Mazurskiego.

4.7. Stacja Opieki Caritas

Stacja Opieki Caritas Diecezji Ełckiej jest Zakładem Rehabilitacji Leczniczej i działa przede wszystkim w obszarze ochrony zdrowia w ramach kontraktów z NFZ. Oprócz usług rehabilitacji leczniczej świadczona jest również pielęgniarska opieka długoterminowa w domach pacjentów i w siedzibie Stacji Opieki w Białej Piskiej. Od stycznia 2014 roku, w ramach projektu „Opieka medyczna i rehabilitacyjna” współfinansowanego przez gminę Biała Piska, zatrudnione są dwie pielęgniarki i rehabilitantka. Celem projektu jest poprawa jakości funkcjonowania osób przewlekle chorych lub leżących w łóżku oraz pomoc chorym i ich rodzinom w odnalezieniu się w trudnej sytuacji i udzielenie im wsparcia w formie usług medycznych oraz specjalistycznego poradnictwa.

Stacja otrzymuje dotacje w ramach współpracy gminy z podmiotami realizującymi działania pożytku publicznego. W 2013 roku dotacja opiewała na kwotę 60 tys. zł. Caritas Diecezji Ełckiej (prowadzący stację opieki w Białej Piskiej) wnioskuje i otrzymał również dotację na wyposażenie mieszkania dla samotnych matek i kobiet w ciąży z terenu gminy Biała Piska. Mieszkanie znajduje się w Domu Samotnej Matki w Ełku.

5. Podsumowanie części diagnostycznej

Z przeprowadzonej diagnozy społeczno-gospodarczej gminy Biała Piska wynika, że od wielu lat jej mieszkańcy borykają się przede wszystkim z trudną sytuacją na lokalnym rynku pracy. Po likwidacji PGR-ów i dużych zakładów państwowych, wielu z nich straciło zatrudnienie i już nie powróciło do pracy. Również teraz na terenie gminy niewiele jest większych zakładów pracy. Dlatego warto wspierać

i edukować mieszkańców, a szczególnie młodzież, w zakresie przedsiębiorczości, która obecnie jest na niskim poziomie. Tymczasem bezrobocie i spowodowane nim ubóstwo to dwa najczęstsze powody przyznawania świadczenia pomocy społecznej.

Z powodu braku pracy osoby najbardziej mobilne, a więc młode i dobrze wykształcone, emigrują do większych miast lub za granicę. To z kolei skutkuje stopniowym, ale niepowstrzymanym starzeniem się społeczeństwa, które postępuje jeszcze szybciej niż przeciętnie w kraju. Z drugiej strony, rosnący popyt ze strony osób starszych, np. na usługi opiekuńcze, może okazać się korzystny dla wielu osób poszukujących pracy.

Długotrwałe bezrobocie pociąga za sobą inne konsekwencje, zarówno dla osób nim dotkniętych i ich rodzin, jak i dla całego społeczeństwa lokalnego. Niestety wykluczenie z rynku pracy często wywołuje patologie społeczne i uzależnienia. Również wśród mieszkańców gminy Biała Piska obecne są uzależnienia, przede wszystkim od alkoholu oraz zjawisko przemocy w rodzinie.

Analizą objęto również zasoby instytucji pomocy społecznej, zarówno samorządowych, jak i pozarządowych. W ostatnich latach zasoby te zostały znacząco rozwinięte, przede wszystkim niemal dwukrotnie wzrosła liczba zatrudnionych pracowników socjalnych, co pozwala poświęcić więcej czasu osobom potrzebującym. Pracę rozpoczęły nowe placówki: Centrum Integracji Społecznej oraz Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy. Dzięki owocnej współpracy samorządu i organizacji pozarządowych, mieszkańcy gminy mogą korzystać z szerszego wsparcia w trudnych sytuacjach życiowych.

Na koniec należy podkreślić, że w niniejszej diagnozie skupiono się na zagadnieniach, które determinują występowanie i skalę problemów społecznych, dlatego przedstawiony obraz może ciążyć w stronę negatywnych ocen potencjału rozwojowego gminy. Pełnej diagnozie, obejmującej w równej mierze pozostałe obszary funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego, służy Strategia rozwoju gminy, w chwili sporządzania tego dokumentu również będąca w opracowaniu.

Część programowa

Po dokonanej diagnozie przystąpiono do wytyczenia celów w zakresie rozwiązywania problemów społecznych. Cel główny jest jednocześnie wizją gminy w przyszłości (w obszarze problematyki objętej Strategią) – sytuacji docelowej. Cel główny, z natury ogólny, jest uszczegółowiony przez cele strategiczne. Obejmują one kluczowe zagadnienia z punktu widzenia zadań własnych i zleconych samorządu oraz natężenia różnych problemów społecznych w gminie Biała Piska.

Rysunek 24. Schemat części programowej SRPS

Źródło: opracowanie własne.

Następne trzy rozdziały mają charakter wykonawczy – informują o sposobie realizacji strategii: o kierunkach niezbędnych działań oraz o źródłach ich finansowania. Realizacja strategii wymaga ciągłego monitoringu i ewentualnych aktualizacji celów lub zmiany podejmowanych działań. Ostatni rozdział zawiera zestaw wskaźników, których coroczny monitoring pomoże w ocenie stopnia realizacji strategii.

6. Wizja gminy Biała Piska w 2026 roku w kontekście integracji i rozwiązywania problemów społecznych

Wizja jest opisem stanu docelowego, w jakim znaleźć ma się gmina w wymiarze zdefiniowanym strategią przy sprzyjających okolicznościach i realizacji przyjętych celów. Często wydaje się być wyidealizowana, gdyż przedstawia aspiracje i dążenia obywateli dotyczące jednostki samorządu terytorialnego. Określenie wizji jest istotne, gdyż wytycza ona ostateczny kierunek podejmowanych działań. Wizja gminy Biała Piska w obszarze objętym niniejszą Strategią rozwiązywania problemów społecznych brzmi następująco:

Mieszkańcy gminy Biała Piska tworzą spójną i solidarną społeczność. Nikt nie jest wykluczony i pozostawiony sam sobie. Osoby przeżywające trudności mogą liczyć na profesjonalne wsparcie ze strony instytucji pomocy społecznej.

Tak sformułowana wizja gminy w zakresie jej problemów społecznych stanowi zarazem cel główny niniejszej Strategii.

7. Misja lokalnych instytucji pomocy społecznej

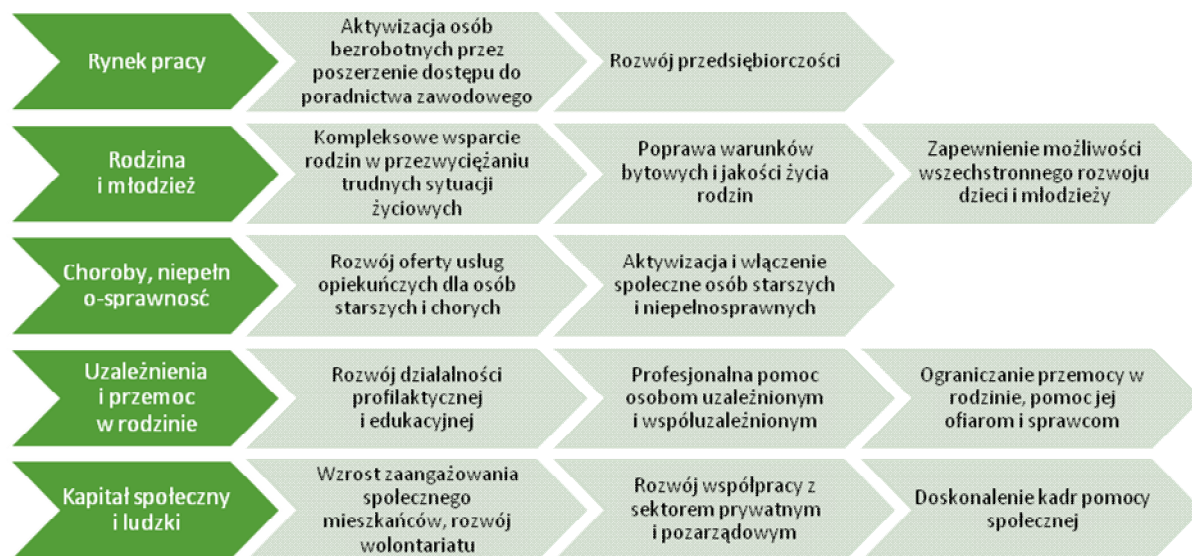
Misja określa podstawowe wartości, którymi kierują się pracownicy lokalnych instytucji pomocy społecznej w swoich codziennych działaniach. Ich przejrzyste sformułowanie pomaga ujednoczyć sposób działania i ułatwia współpracę wszystkich osób zaangażowanych w pomoc społeczną na terenie gminy. Misja lokalnych instytucji pomocy społecznej w gminie Biała Piska:

Skutecznie wspierać osoby potrzebujące w przezwycięzeniu trudnych sytuacji życiowych otaczając je profesjonalną opieką. Rozwijać możliwości działania i jakość usług, podnosząc kwalifikacje pracowników i zacieśniając współpracę międzyinstytucjonalną. Kształtować wśród mieszkańców gminy postawy odpowiedzialne i sprzyjające spójności społecznej.

8. Cele strategiczne

Cele strategiczne powiązane zostały z pięcioma obszarami priorytetowymi, które określono na podstawie analizy problemów społecznych dominujących w gminie oraz które wynikają z zadań własnych i zleconych gminie z zakresu pomocy społecznej. Poniższy diagram przedstawia schemat obszarów priorytetowych i celów strategicznych.

Rysunek 25. Obszary priorytetowe i cele strategiczne

Źródło: opracowanie własne.

Największe wyzwania dla instytucji pomocy społecznej działających na terenie gminy związane są ze złą sytuacją na lokalnym rynku pracy, problemami występującymi w rodzinach, starzeniem się społeczeństwa oraz chorobami i niepełnosprawnością, w końcu z problemem uzależnień. Ostatni obszar priorytetowy dotyczy pobudzania i wspierania aktywności obywatelskiej oraz rozwoju współpracy między instytucjami samorządowymi a podmiotami sektora prywatnego i pozarządowego zaangażowanymi w rozwiązywanie problemów społecznych.

9. Kierunki niezbędnych działań – sposób realizacji strategii

W niniejszym rozdziale nakreślono kierunki działań, mające przybliżyć gminę Biała Piska do osiągnięcia wyznaczonych celów w ramach pięciu obszarów strategicznych. Należy pamiętać, że poniżej wymienione działania nie są zamkniętym katalogiem, lecz wskazaniem głównych kierunków przyszłej pracy instytucji pomocy społecznej i mogą być na bieżąco uzupełniane lub modyfikowane.

9.1. Rynek pracy

Jak już wspomniano, praca nie tylko jest źródłem utrzymania, ale odgrywa również ważną rolę społeczną. W części diagnostycznej ukazano skalę problemu bezrobocia w gminie Biała Piska. Jest to jeden z największych problemów społeczności lokalnej i dlatego stanowi osobny obszar priorytetowy obecnych i przyszłych działań w ramach niniejszej strategii. Jednocześnie należy zaznaczyć, że zadaniem jednostki samorządu terytorialnego nie jest prowadzenie działalności gospodarczej, w szczególności tworzenie nowych miejsc pracy. Samorząd i jednostki organizacyjne gminy mogą oddziaływać na sferę gospodarczą jedynie pośrednio, poprzez tworzenie atrakcyjnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej oraz wsparcie osób bezrobotnych w powrocie na rynek pracy. Ponadto, możliwości działania samorządu na szczeblu gminnym są istotnie ograniczone gdyż rozwiązanie wielu palących problemów (np. znacznego obciążenia przedsiębiorców daninami publicznymi) leżą w gestii administracji centralnej na szczeblu krajowym. Poniżej zaproponowano działania, które mieszczą się w prerogatywach samorządu gminnego. Działania te realizowane będą przez M-GOPS, Centrum Integracji Społecznej, PUP w Piszcu, pozostałe instytucje rynku pracy, przedsiębiorców oraz partnerów – organizatorów praktyk i staży.

Kierunki działań do celu 1 w obszarze strategicznym »Rynek pracy«: Aktywizacja osób bezrobotnych przez poszerzenie dostępu do poradnictwa zawodowego:

1. Współpraca z organizatorami praktyk, staży i warsztatów. Poszerzanie listy partnerów i oferty praktyk, staży i warsztatów.
2. Organizacja profesjonalnego wsparcia dla osób bezrobotnych: poszerzenie dostępu do usług doradcy zawodowego, psychologa i terapeuty.
3. Organizacja szkoleń i kursów zawodowych, w trakcie których uczestnicy zdobędą nowe kompetencje zawodowe.
4. Motywowanie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym do poprawy swojej sytuacji: zawieranie kontraktów socjalnych z osobami bezrobotnymi.

5. Współpraca z instytucjami rynku pracy działającymi na szczeblach wyższych niż gmina: Powiatowy Urząd Pracy, Wojewódzki Urząd Pracy, agencje zatrudnienia, centra aktywizacji zawodowej itp.

Kierunki działań do celu 2 w obszarze strategicznym »Rynek pracy«: Rozwój przedsiębiorczości:

1. Organizacja wsparcia dla osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą: doradztwo, pomoc finansowa (poręczenia, gwarancje, pożyczki lub pomoc w uzyskaniu finansowania).
2. Tworzenie środowiska przyjaznego przedsiębiorcom, nowym inwestycjom, w szczególności związanego z powstaniem nowych miejsc pracy: ograniczenie barier biurokratycznych (na ile wynikają one z działań instytucji gminnych), rozwój i podnoszenie jakości infrastruktury technicznej, przygotowanie i promocja terenów inwestycyjnych na terenie gminy, promocja atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej gminy. Działania te leżą w kompetencji instytucji gminnych spoza obszaru pomocy społecznej, ale znalazły się w niniejszej strategii, gdyż poprzez rozwój przedsiębiorczości istotnie przyczynią się do poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy.
3. Prowadzenie kampanii edukacyjnych w zakresie ekonomii, przedsiębiorczości, poszukiwania pracy czy racjonalnego podejmowania decyzji finansowych, w szczególności wśród młodzieży szkolnej, ale również wśród dorosłych mieszkańców gminy.

9.2. Rodzina i młodzież

Rodzina znajduje się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej (wraz z małżeństwem, macierzyństwem i rodzicielstwem), o czym mówi art. 18 Konstytucji RP. Rodzina jest bowiem podstawową komórką społeczną, która odgrywa ogromną rolę nie tylko dla jej członków, ale również dla całego państwa. Prawidłowo funkcjonująca rodzina nie tylko zapewnia materialne podstawy do życia, ale w niej odbywa się wychowanie, a więc przekazywanie wartości i normy życia społecznego. Rodzina pełni również funkcję opiekuńczą względem dzieci oraz osób starszych i potrzebujących pomocy, jest łącznikiem między kolejnymi pokoleniami.

W obszarze priorytetowym »Rodzina i młodzież« wyznaczono działania na rzecz rodzin, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej m.in. z powodu ubóstwa, bezrobocia, ciężkiej choroby czy sieroctwa. Rozwój poradnictwa rodzinnego przysłużyć się może wszystkim rodzicom, którzy chcą bardziej świadomie pełnić swoją rolę. Samorząd będzie również dążył do wyrównania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz stworzenia im warunków do wszechstronnego rozwoju.

Działania w ramach tego obszaru priorytetowego realizowane będą przez Urząd Miejski, M-GOPS, PCPR w Pieszku, placówki oświaty, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe i kościoły oraz partnerów programu „Karta dużej rodziny”.

Kierunki działań do celu 1 w obszarze strategicznym »Rodzina i młodzież«: Kompleksowe wsparcie rodzin w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych:

1. Otaczanie troskliwą i profesjonalną opieką rodzin przechodzących przez trudne sytuacje życiowe w ramach obowiązków pracowników socjalnych i asystentów rodziny.
2. Zaangażowanie gminy w rządowy program dla rodzin wielodzietnych „Karta dużej rodziny”: promocja programu, ułatwianie uzyskania Karty dużej rodziny, a także działania na rzecz poszerzenia oferty ulg dla posiadaczy Karty.
3. Działania podnoszące poziom wiedzy, świadomości i umiejętności rodziców: organizacja na terenie gminy szkoły rodzenia, spotkań ze specjalistami ds. opiekuńczo-wychowawczych, bezpłatnych szkoleń z zakresu rozwiązywania konfliktów w rodzinie, rozmowy z nastolatkami itp. Rozwój poradnictwa rodzinnego, wspieranie działalności grup samopomocowych rodziców.
4. Otoczenie opieką dzieci i młodzieży w pieczy zastępczej oraz rodzin zastępczych: współpraca z instytucjami powiatowymi w zakresie wsparcia materialnego i psychologicznego rodzin zastępczych oraz wzrostu liczby rodzin zastępczych niespokrewnionych.

Kierunki działań do celu 2 w obszarze strategicznym »Rodzina i młodzież«: Poprawa warunków bytowych i jakości życia rodzin:

1. Udzielanie pomocy finansowej i pomocy w naturze rodzinom spełniającym kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń pomocy społecznej.
2. Poprawa warunków mieszkalnych mieszkańców gminy: rozwijanie zasobu mieszkań socjalnych.

Kierunki działań do celu 3 w obszarze strategicznym »Rodzina i młodzież«: Zapewnienie możliwości wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży:

1. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, wspieranie rozwoju oferty edukacyjnej i zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, organizowanie oferty edukacyjnej dla dzieci szczególnie uzdolnionych oraz przyznawanie stypendiów za wyniki w nauce i osiągnięcia sportowe.
2. Rozwój zasobów i wyposażenia placówek oświaty.
3. Organizacja wypoczynku lub zajęć dla dzieci i młodzieży w okresie przerwy wakacyjnej i ferii zimowych, wspieranie rodzin, które z przyczyn finansowych nie mogą sobie pozwolić na skorzystanie z oferty rynkowej wypoczynku dla dzieci.

9.3. Choroby i niepełnosprawność

Dzięki poprawie szeroko pojętych warunków życia żyjemy coraz dłużej, niestety wartość wskaźnika długości życia w dobrym zdrowiu nie zwiększa się. Mimo rozwijającej się medycyny ze starością nierozłącznie związana jest większa podatność na choroby i stopniowa utrata samodzielności w życiu codziennym. Niektórzy są też dotknięci przewlekłymi chorobami lub różnymi przejawami niepełnosprawności. Dążenie do realizacji hasła solidarności i włączenia społecznego wszystkich osób zagrożonych marginalizacją leży u podstaw tego obszaru strategicznego. Wsparcie osób starszych, przewlekle chorych i niepełnosprawnych powinno polegać na poszerzaniu dostępu do opieki medycznej i rehabilitacji, ale również na ich aktywizacji społecznej i zawodowej. Z jednej strony należy rozwijać instytucjonalną opiekę nad osobami starszymi i chorymi, a z drugiej strony warto zachęcać

i wspierać ruchy obywatelskie czy wolontariat.

Działania w ramach tego obszaru priorytetowego realizowane będą m.in. przez Urząd Miejski, M-GOPS, Stację Opieki Caritas oraz Zakłady Opieki Zdrowotnej działające na terenie gminy, PUP w Piszcu, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna, placówki oświaty, PŚDS, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe i kościoły. Część zadań, np. orzekanie o niepełnosprawności czy przyznawanie środków finansowych z PFRON, należy do instytucji na szczeblu powiatowym: PCPR w Piszcu i Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Kierunki działań do celu 1 w obszarze strategicznym »Choroby i niepełnosprawność«: Rozwój oferty usług opiekuńczych dla osób starszych i chorych:

1. Poszerzenie dostępu do usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych świadczonych ambulatoryjnie i w miejscu zamieszkania klienta pomocy społecznej.
2. Rozwój instytucjonalnej opieki nad osobami starszymi, przewlekle chorymi i niepełnosprawnymi: wspieranie rozbudowy i rozwoju Powiatowego Środowiskowego Domu Samopomocy.
3. Realizacja programów profilaktyki zdrowotnej, zaangażowanie samorządu w programy krajowe i regionalne, np. mobilne punkty profilaktyki, jak mammobusy.
4. Organizacja i wspieranie zaangażowania osób młodych w pomoc osobom starszym i niepełnosprawnym na zasadach wolontariatu, promowanie postaw aktywnych, np. pomocy sąsiedzkiej.

Kierunki działań do celu 2 w obszarze strategicznym »Choroby i niepełnosprawność«: Aktywizacja i włączenie społeczne osób starszych i niepełnosprawnych:

1. Organizacja i wspieranie organizacji różnych form aktywności dla osób starszych i niepełnosprawnych: wydarzeń kulturalnych, warsztatów i zajęć artystycznych, uniwersytetu III wieku, szkoleń i kursów, wycieczek krajoznawczych itp.
2. Ułatwianie aktywności społecznej i zawodowej osobom starszym i niepełnosprawnym: wspieranie zatrudniania osób starszych i niepełnosprawnych, likwidacja barier architektonicznych w budynkach i miejscach użyteczności publicznej, przeciwdziałanie barierom komunikacyjnym, np. poprzez organizację usług wspierających osoby niesamodzielne (przewodnicy osób niewidomych, tłumacze osób głuchoniemych i asystenci osób niepełnosprawnych).

9.4. Uzależnienia i przemoc w rodzinie

Problem uzależnień, przemocy w rodzinie i innych patologii występuje również w gminie Biała Piska. Każdy z tych przypadków stanowi dramat jakiejś rodziny, dorosłych i dzieci, i należy zrobić wszystko by takim sytuacjom przeciwdziałać, wspierać ofiary i leczyć sprawców. Działania w ramach tego obszaru strategicznego obejmują więc profilaktykę i edukację oraz opiekę i terapię dla osób już dotkniętych którąś z patologii społecznych. Obecnie instytucje gminne mają ograniczone zasoby kadrowe

i możliwości oddziaływania, w wielu przypadkach pomoc musi być ograniczone do diagnozy sytuacji i skierowania osoby potrzebującej na dalszą terapię poza gminą.

Działania w obszarze strategicznym »Uzależnienia i przemoc w rodzinie« realizowane będą przez M-GOPS, Punkt konsultacyjny dla rodzin z problemem alkoholowym, Zespół interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Gminną komisję rozwiązywania problemów alkoholowych, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe i kościoły oraz grupy samopomocowe.

Kierunki działań do celu 1 w obszarze strategicznym »Uzależnienia i przemoc w rodzinie«: Rozwój działalności profilaktycznej i edukacyjnej:

1. Opracowywanie i realizacja gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii.
2. Prowadzenie kampanii edukacyjnych i profilaktycznych, przede wszystkim wśród dzieci i młodzieży szkolnej.
3. Monitoring i diagnozowanie problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy: prowadzenie regularnych badań społecznych na temat występujących w gminie problemów społecznych.

Kierunki działań do celu 2 w obszarze strategicznym »Uzależnienia i przemoc w rodzinie«:

Profesjonalna pomoc osobom uzależnionym i współuzależnionym:

1. Organizowanie profesjonalnej pomocy informacyjnej i terapeutycznej dla osób uzależnionych i współuzależnionych: pierwszy kontakt z osobą uzależnioną, diagnoza problemu i pomoc terapeutyczna, pomoc informacyjna nt. możliwości dalszej terapii oraz pomoc prawna.
2. Wspieranie organizacyjne grup samopomocowych działających na terenie gminy, takich jak: AA, AL-ANON, AL-ATEEN itp.
3. Organizacja kolonii z programem profilaktycznym dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym.
4. Diagnozowanie przypadków przemocy w rodzinie, inicjowanie interwencji w takich sytuacjach oraz opracowanie i realizacja planu pomocy. To zadanie wykonuje Zespół interdyscyplinarny do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach powoływanych grup roboczych.
5. Poszerzanie dostępu do profesjonalnej pomocy psychologicznej i terapeutycznej na terenie gminy: podnoszenie kompetencji kadr pomocy społecznej, organizacja i udział pracowników w kursach i szkoleniach.

Kierunki działań do celu 3 w obszarze strategicznym »Uzależnienia i przemoc w rodzinie«:

Ograniczenie przemocy w rodzinie, pomoc jej ofiarom i sprawcom:

1. Opracowywanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
2. Umożliwienie bezpiecznego schronienia rodziny w sytuacji kryzysowej: utworzenie mieszkania interwencyjnego na terenie gminy, przy PŚDS w Białej Piskiej.
3. Współpraca międzyinstytucjonalna w celu monitorowania sytuacji rodzin zagrożonych przemocą oraz skutecznego rozwiązywania istniejących problemów poprzez kierowanie na terapię i motywowanie do jej podjęcia. Zadanie realizowane przede wszystkim w ramach Zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

9.5. Kapitał społeczny i ludzki

Powodzenie realizacji niniejszej Strategii, ale również osiągnięcia trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego i poprawy jakości życia mieszkańców, jest możliwe jedynie przy jednoczesnym rozwoju kapitału społecznego i ludzkiego. Na kapitał społeczny składają się m.in. wzajemne zaufanie, przestrzeganie wspólnych norm, dbanie o wspólne dobro, zaangażowanie i umiejętność współpracy. Poziom kapitał ludzkiego, odnoszącego się do wiedzy i umiejętności osób, warunkuje możliwości działania: w przypadku przedsiębiorstw może mieć istotne znaczenie dla sukcesu biznesowego, zaś w przypadku instytucji pomocy społecznej ma wpływ na zakres i jakość udzielanego wsparcia.

Kierunki działań do celu 1 w obszarze strategicznym »Kapitał społeczny i ludzki«: Wzrost zaangażowania społecznego mieszkańców, rozwój wolontariatu:

1. Zachęcanie mieszkańców do angażowania się w życie społeczeństwa lokalnego i podejmowania działań na jego rzecz: przekazywanie środków pieniężnych na projekty inicjowane lub wybierane przez mieszkańców (np. fundusz sołecki), wspieranie organizacyjne, rzeczowe i finansowe działalności pożytku publicznego.
2. Organizacja i współorganizacja wydarzeń, uroczystości i imprez na poziomie gminnym i poszczególnych miejscowości, integrujących mieszkańców gminy wokół lokalnych tradycji, historii i rocznic itp.
3. Promowanie wolontariatu i form samopomocy oraz postaw aktywnych i społecznie pożądanych, pozyskiwanie wolontariuszy do udziału w działaniach na rzecz osób potrzebujących.

Kierunki działań do celu 2 w obszarze strategicznym »Kapitał społeczny i ludzki «: Rozwój współpracy z sektorem prywatnym i pozarządowym:

1. Opracowywanie i realizacja gminnego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi i pożytku publicznego.
2. Zlecanie części zadań własnych i zleconych gminy w zakresie pomocy społecznej podmiotom prywatnym i pozarządowym.
3. Współpraca z kościołami i związkami wyznaniowymi na rzecz osób potrzebujących: ubogich, cierpiących, wykluczonych społecznie. Wsparcie organizacyjne i finansowe podejmowanych przez nie działań w zakresie zgodnym z niniejszą strategią.
4. Współpraca z organizatorami praktyk, staży i warsztatów. Poszerzanie listy partnerów i oferty praktyk, staży i warsztatów kierowanej do uczestników.

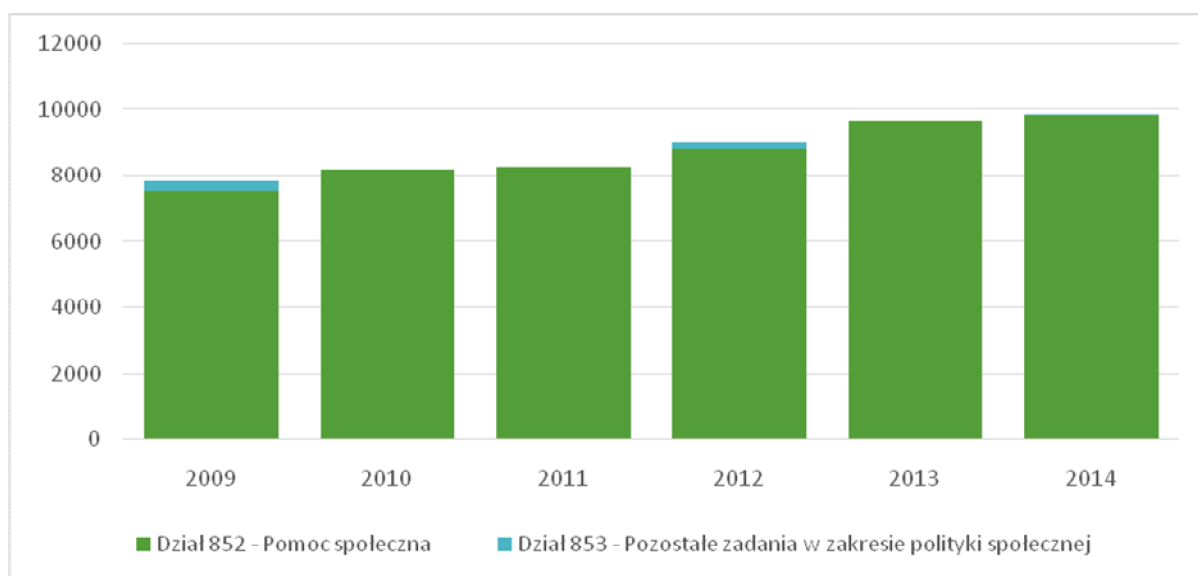
Kierunkidziałania do celu 3 w obszarze strategicznym » Kapitał społeczny i ludzki«: Doskonalenie kadr pomocy społecznej:

1. Podnoszenie kompetencji osób realizujących zadania pomocy społecznej: organizacja szkoleń i kursów na terenie gminy lub finansowanie/współfinansowanie uczestnictwa w kursach zewnętrznych.

10. Ramy finansowe strategii

Przedstawiony powyżej katalog działań w ramach lokalnej polityki społecznej wymaga stabilnego źródła finansowania. W ostatnich latach roczne wydatki z budżetu gminy na pomoc społeczną i zadania z zakresu polityki społecznej sięgały niemal 10 mln złotych, czyli ponad jedną piątą całego budżetu.

Rysunek 26. Wydatki budżetu gminy na pomoc społeczną (dział 852) i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej (dział 853) w latach 2009-2014 (tys. zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Ze względu na niski poziom dochodów własnych gminy, obok środków własnych istotne znaczenie będą miały dotacje celowe z budżetu państwa na działania z zakresu pomocy społecznej (w 2015 roku ponad 5,5 mln zł), budżetu Powiatu Piskiego i Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Zadania z zakresu aktywizacji bezrobotnych i prowadzenia doradztwa zawodowego finansowane będą z Funduszu Pracy. Zadania z zakresu pomocy osobom niepełnosprawnym – z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Część usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych refundowana jest przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Źródłem finansowania działań w ramach programów profilaktyki

i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii są środki pochodzące z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. W 2014 roku było to 135 tys. zł. Rozwój zasobów mieszkań socjalnych może uzyskać pomoc w ramach Programu wsparcia budownictwa socjalnego ze środków Funduszu Dopłat Banku Gospodarstwa Krajowego. O środki na budowę domu pobytu dziennego dla osób starszych gminy mogą się ubiegać w ramach programu Senior-WIGOR: w skali

kraju w latach 2016-2020 na realizację Programu planuje się przeznaczyć 340 mln zł. JST mogą wnioskować m.in. o „jednorazowe wsparcie finansowe na utworzenie lub wyposażenie Dziennego Domu »Senior-WIGOR« w wysokości do 80% całkowitego kosztu realizacji zadania, które nie może być wyższe niż 250 tys. zł.”²⁰

W związku z rozpoczęciem nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020, pojawiają się nowe możliwości pozyskania finansowania ze środków unijnych. Na działania służące rozwojowi instytucji rynku pracy i ich ofert, a także szkoleń i kursów podnoszących kompetencje uczestników i zwiększających ich szanse na zatrudnienie można pozyskać finansowanie np. w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, o którym traktuje rozdział 2.4 niniejszej Strategii. Program Leonardo da Vinci, będący częścią programu edukacyjnego UE „Uczenie się przez całe życie” również stwarza szanse na pozyskanie środków na działania związane z kształceniem ustawicznym dorosłych. Projekty rozwijające społeczeństwo obywatelskie i kapitał społeczny mogą być dofinansowane w ramach Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Na wydatki związane z pomocą najuboższym mieszkańcom wnioskować można o dofinansowanie w ramach Programu dostarczania żywności FEAD (Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym). Inne programy operacyjne, w ramach których gmina Biała Piska, jej jednostki budżetowe, a także podmioty prywatne i pozarządowe mogą wnioskować o dofinansowanie działalności to: Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury czy Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.

W końcu nie mniej ważnym z punktu widzenia solidarności społecznej źródłem finansowania działań opisanych w Strategii są darowizny i datki osób prywatnych, przekazywanych w trakcie zbiórek publicznych, kościołom czy w ramach mechanizmu 1% podatku PIT organizacjom pożytku publicznego.

²⁰ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Regulamin otwartego konkursu ofert w ramach programu wieloletniego „Senior-WIGOR” na lata 2015-2020. Edycja 2015 r.”, Warszawa 2015.

11. System monitoringu realizacji strategii – wskaźnik realizacji działań

We wstępie do niniejszej Strategii ukazano podejście do planowania strategicznego jako do procesu ciągłego (rysunek 1). System monitoringu jest narzędziem służącym bieżącej lub okresowej ocenie poziomu realizacji wyznaczonych celów i poszczególnych działań. Również art. 16b ust. 2 pkt 3d ustawy o pomocy społecznej nakłada na gminę obowiązek sporządzenia „wskaźników realizacji działań”. Zgodnie z przepisami każdemu działaniu przypisano więc jeden lub więcej wskaźników. W większości przypadków podane wartości dotyczą stanu na koniec roku pomiaru (np. liczba zarejestrowanych bezrobotnych). Niekiedy chodzi o zasięg działań podejmowanych przez cały rok (np. liczba uczestników praktyk i staży), a w pojedynczych przypadkach zaproponowano wskaźniki zerojedynkowe. Każdorazowo podano instytucję odpowiedzialną za pomiar wartości miernika. W przypadkach mogących budzić wątpliwości podawano M-GOPS w Białej Piskiej, jako instytucję odpowiedzialną za realizację Strategii.

Na koniec należy dodać, że w przypadku Strategii rozwiązywania problemów społecznych niekiedy trudno jest znaleźć wskaźnik, który mierzyłby stopień realizacji postawionych celów, a jednocześnie zebranie informacji dla obliczenia jego wartości nie stanowiłoby ogromnego wyzwania i nie pociągałoby za sobą znaczących kosztów. Często trudno jest również jednoznacznie określić docelową wartość wskaźnika: z jednej strony należy dążyć do poprawy sytuacji mieszkańców gminy (a więc do spadku np. liczby osób wymagających wsparcia i otrzymujących pomoc), a z drugiej do poszerzania dostępu do pomocy społecznej i docierania z nią do wszystkich potrzebujących (co skutkuje wzrostem wartości mierników).

Tabela 1. Wskaźniki realizacji działań

Działanie	Miernik	Wartość bazowa (2014)	Wartość docelowa (2026)	Jednostka odpowiedzialna za pomiar
Obszar »Rynek pracy«				
Współpraca z organizatorami praktyk, staży i warsztatów. Poszerzanie grona partnerów i oferty praktyk, staży i warsztatów kierowanej do uczestników	Liczba partnerów CIS – organizatorów praktyk	27	30	CIS
Organizacja profesjonalnego wsparcia dla osób bezrobotnych: poszerzenie dostępu do usług doradcy zawodowego, psychologa, terapeuty.	Liczba osób, które skorzystały z co najmniej jednej formy aktywizacji zawodowej lub społecznej	43	50	CIS
Organizacja praktyk zawodowych w ramach integracji zawodowej, szkoleń i kursów zawodowych, w trakcie których uczestnicy zdobędą nowe kompetencje zawodowe.	Liczba uczestników zajęć w ramach CIS	43	50	CIS
Motywowanie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym do poprawy swojej sytuacji: zawieranie kontraktów socjalnych z osobami bezrobotnymi.	Liczba osób objętych indywidualnym programem zatrudnienia socjalnego	43	50	M-GOPS
Współpraca z instytucjami rynku pracy działającymi na szczeblach wyższych niż gmina: PUP, WUP, agencje zatrudnienia, centra aktywizacji zawodowej itp.	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 1000 osób w wieku produkcyjnym	176	150	M-GOPS
Organizacja wsparcia dla osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą: doradztwo, pomoc finansowa (poręczenia, gwarancje, pożyczki, pomoc w uzyskaniu finansowania).	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 osób w wieku produkcyjnym	51	70	M-GOPS (źródło: GUS)
Tworzenie środowiska przyjaznego przedsiębiorcom, nowym inwestycjom, w szczególności związanym z powstaniem nowych miejsc pracy: ograniczenie barier biurokratycznych (na ile wynikają one z działań instytucji gminnych), rozwój i podnoszenie jakości infrastruktury technicznej, przygotowanie i promocja terenów inwestycyjnych na terenie gminy, promocja atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej gminy.	Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gminy	484	700	M-GOPS (źródło: GUS)
Prowadzenie kampanii edukacyjnych w zakresie ekonomii,	Szacunkowa liczba osób objętych	0	300	M-GOPS

przedsiębiorczości, poszukiwania pracy czy racjonalnego podejmowania decyzji finansowych, w szczególności wśród młodzieży szkolnej, ale również wśród dorosłych mieszkańców gminy.	kampaniami edukacyjnymi w zakresie przedsiębiorczości itp.			
Obszar »Rodzina i młodzież«				
Otaczanie troskliwą i profesjonalną opieką pracowników socjalnych i asystentów rodziny rodzin przechodzących przez trudne sytuacje życiowe.	Liczba rodzin objętych pracą socjalną	961	1300	M-GOPS
Zaangażowanie gminy w rządowy program dla rodzin wielodzietnych „Karta dużej rodziny”: promocja programu, ułatwianie uzyskania Karty dużej rodziny, działania na rzecz poszerzenia oferty ulg dla posiadaczy Karty.	Liczba instytucji – partnerów programu „Karta dużej rodziny” na terenie gminy	1	10	M-GOPS (źródło: www.rodzina.gov.pl)
Działania podnoszące poziom wiedzy, świadomości i umiejętności rodziców: organizacja na terenie gminy szkoły rodzenia, spotkań ze specjalistami ds. opiekuńczo-wychowawczych, bezpłatnych szkoleń z zakresu rozwiązywania konfliktów w rodzinie, rozmowy z nastolatkami itp. Rozwój poradnictwa rodzinnego, wspieranie działalności grup samopomocowych rodziców.	Liczba wydarzeń, spotkań, szkoleń itp. o charakterze szkoleniowym, edukacyjnym lub samopomocowym przeznaczonych dla rodziców	0	12	M-GOPS
Otoczenie opieką dzieci i młodzieży w pieczy zastępczej oraz rodzin zastępczych: współpraca z instytucjami powiatowymi w zakresie wsparcia materialnego i psychologicznego rodzin zastępczych oraz wzrostu liczby rodzin zastępczych niespokrewnionych.	Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny	26	30	M-GOPS
	Liczba asystentów rodziny	2	5	M-GOPS
Udzielanie pomocy finansowej i pomocy w naturze rodzinom spełniającym kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń pomocy społecznej.	Liczba rodzin, którym udzielono świadczeń z pomocy społecznej	932	1000	M-GOPS
Poprawa warunków mieszkalnych mieszkańców gminy: rozwijanie zasobu mieszkań socjalnych.	Liczba mieszkań socjalnych w zasobie gminy	4	10	M-GOPS
	Liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne	14	5	M-GOPS

Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, wspieranie rozwoju oferty edukacyjnej i zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, organizowanie oferty edukacyjnej dla dzieci szczególnie uzdolnionych, przyznawanie stypendiów za wyniki w nauce i osiągnięcia sportowe.	Liczba uczniów, którzy otrzymali stypendium socjalne lub zasiłek szkolny	744	700	M-GOPS
	Liczba uczestników zajęć pozaszkolnych organizowanych w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury	140	200	Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury
Rozwój zasobów i wyposażenia placówek oświaty.	Kwota z budżetu gminy przeznaczona na utrzymanie i rozwój infrastruktury i wyposażenia placówek oświaty, a także zakup materiałów i pomocy dydaktycznych	316 038 ²¹	410 000	Urząd Miejski
Organizacja wycieczek lub zajęć dla dzieci i młodzieży w okresie przerwy wakacyjnej i ferii zimowych, wspieranie rodzin, które z przyczyn finansowych nie mogą sobie pozwolić na skorzystanie z oferty rynkowej wycieczek dla dzieci.	Liczba dzieci, które skorzystały ze wsparcia uczestnictwa w wycieczce (dofinansowanie wyjazdu, organizacja półkolonii w gminie)	27	30	M-GOPS
Obszar »Choroby i niepełnosprawność«				
Poszerzenie dostępu do usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych świadczonych ambulatoryjnie i w miejscu zamieszkania klienta pomocy społecznej.	Liczba przyznanych świadczeń – usługi opiekuńcze	4772	5000	M-GOPS
	Liczba przyznanych świadczeń – specjalistyczne usługi opiekuńcze	0	30	M-GOPS
Rozwój instytucjonalnej opieki nad osobami starszymi, przewlekle chorymi i niepełnosprawnymi: wspieranie rozbudowy i rozwoju Powiatowego Środowiskowego Domu Samopomocy.	Liczba miejsc w PŚDS w Białej Piskiej	35	50	PŚDS
Realizacja programów profilaktyki zdrowotnej, zaangażowanie samorządu w programy krajowe i regionalne, np. mobilne punkty profilaktyki, jak mammobusy.	Szacunkowa liczba programów profilaktyki zdrowotnej	1	1	M-GOPS
Organizacja i wspieranie zaangażowania osób młodych w pomoc osobom starszym i niepełnosprawnym na zasadach	Szacunkowa liczba wolontariuszy zaangażowanych w pomoc osobom	0	10	M-GOPS

²¹ Wydatki planowane w budżecie gminy na 2015 rok.

wolontariatu, promowanie postawy aktywnych, np. pomocy sąsiedzkiej.	potrzebującym na terenie gminy			
Organizacja i wspieranie organizacji różnych form aktywności dla osób starszych i niepełnosprawnych: wydarzeń kulturalnych, warsztatów i zajęć artystycznych, uniwersytetu III wieku, szkoleń i kursów, wycieczek krajoznawczych itp.	Liczba uczestników zajęć i wydarzeń zorganizowanych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	30	50	M-GOPS
Ułatwianie aktywności społecznej i zawodowej osobom starszym i niepełnosprawnym: wspieranie zatrudniania osób starszych i niepełnosprawnych, likwidacja barier architektonicznych w budynkach i miejscach użyteczności publicznej, przeciwdziałanie barierom komunikacyjnym, np. poprzez organizację usług wspierających osoby niesamodzielne (przewodnicy osób niewidomych, tłumacze osób głuchoniemych, asystenci osób niepełnosprawnych).	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych powyżej 50 roku życia	334	270	Powiatowy Urząd Pracy w Piszcu
Obszar »Uzależnienia i przemoc w rodzinie«				
Opracowywanie i realizacja gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii.	Przyjęcie przez Radę Miejską Programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych na dany rok	1	1	Urząd Miejski
	Przyjęcie przez Radę Miejską Programu przeciwdziałania narkomanii na dany rok	1	1	Urząd Miejski
Prowadzenie kampanii edukacyjnych i profilaktycznych, przede wszystkim wśród dzieci i młodzieży szkolnej.	Liczba uczestników zrealizowanych kampanii edukacyjnych i profilaktycznych w zakresie problemu uzależnień, przemocy w rodzinie i innych dysfunkcji rodziny	3455	3600	GKRPA
Organizowanie profesjonalnej pomocy informacyjnej i terapeutycznej dla osób uzależnionych i współuzależnionych: pierwszy kontakt z osobą uzależnioną, diagnoza problemu i pomoc terapeutyczna, pomoc informacyjna nt. możliwości dalszej terapii, pomoc prawna.	Liczba porad, których udzielono w Punkcie konsultacyjnym dla rodzin z problemem alkoholowym	385	390	Punkt konsultacyjny dla rodzin z problemem alkoholowym
Wspieranie organizacyjne grup samopomocowych działających na terenie gminy, takich jak: AA, AL-ANON, AL-ATEEN itp.	Szacunkowa liczba grup samopomocowych dla osób	1	3	Punkt konsultacyjny dla rodzin z

	uzależnionych działających na terenie gminy			problemem alkoholowym
Organizacja kolonii z programem profilaktycznym dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym.	Liczba uczestników kolonii z programem zajęć profilaktycznych	747	600 ²²	GKRPA
	Kwota środków finansowych przeznaczonych na kolonie z programem zajęć profilaktycznych	760	20 000	GKRPA
Diagnozowanie przypadków przemocy w rodzinie, inicjowanie interwencji w takich sytuacjach oraz opracowanie i realizacja planu pomocy.	Liczba uruchomionych procedur Niebieska Karta	58	47	Zespół interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie
Poszerzanie dostępu do profesjonalnej pomocy psychologicznej i terapeutycznej na terenie gminy: podnoszenie kompetencji kadr pomocy społecznej, organizacja i udział pracowników w kursach i szkoleniach.	Liczba kursów i szkoleń dot. problemów uzależnień, przemocy i innych dysfunkcji w rodzinie, w których udział brali pracownicy M-GOPS lub innych instytucji gminnych	6	10	M-GOPS
Opracowywanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Przyjęcie przez Radę Miejską Gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	1	1	Urząd Miejski
Umożliwienie bezpiecznego schronienia rodziny w sytuacji kryzysowej: utworzenie mieszkania interwencyjnego na terenie gminy, przy PŚDS w Białej Piskiej.	Istnienie mieszkania interwencyjnego na terenie gminy	0	1	PŚDS
Współpraca międzyinstytucjonalna w celu monitorowania sytuacji rodzin zagrożonych przemocą oraz skutecznego rozwiązywania istniejących problemów poprzez kierowanie na terapię i motywowanie do jej podjęcia.	Łączna liczba osób doznających przemocy w rodzinie, stosujących przemoc oraz świadków przemocy, z którymi kontaktowali się członkowie GKRPA	76	47	GKRPA
	Liczba grup roboczych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie działających na terenie gminy	48	47	GKRPA

²² Ze względu na sytuację demograficzną kolejne roczniki młodzieży są coraz mniej liczne.

Obszar »Kapitał społeczny i ludzki«				
Zachęcanie mieszkańców do angażowania się w życie społeczeństwa lokalnego i podejmowania działań na jego rzecz: przekazywanie środków pieniężnych na projekty inicjowane lub wybierane przez mieszkańców (np. fundusz sołecki), wspieranie organizacyjne, rzeczowe i finansowe działalności pożytku publicznego.	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców	22	30	M-GOPS
Organizacja i współorganizacja wydarzeń, uroczystości i imprez na poziomie gminnym i poszczególnych miejscowości, integrujących mieszkańców gminy wokół lokalnych tradycji, historii, rocznic itp.	Liczba wydarzeń integrujących mieszkańców gminy zorganizowanych lub współorganizowanych przez samorząd i jednostki organizacyjne gminy	62	85	Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury
Promowanie wolontariatu i form samopomocy oraz postaw aktywnych i społecznie pożądanых, pozyskiwanie wolontariuszy do udziału w działaniach na rzecz osób potrzebujących.	Wskaźnik wolontariatu*	0%	10%	M-GOPS
Opracowywanie i realizacja gminnego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi i pożytku publicznego.	Przyjęcie przez Radę Miejską Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi i pożytku publicznego (miernik zero-jedynkowy)	1	1	Urząd Miejski
Zlecanie części zadań własnych i zleconych gminy w zakresie pomocy społecznej podmiotom prywatnym i pozarządowym.	Liczba zleceń/umów w trybie działalności pożytku publicznego	8	10	M-GOPS
Współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi na rzecz osób potrzebujących: ubogich, cierpiących, wykluczonych społecznie. Wsparcie organizacyjne i finansowe podejmowanych przez nie działań w zakresie zgodnym z niniejszą strategią.	Liczba organizacji pozarządowych, z którymi współpracuje M-GOPS	2	5	M-GOPS
Współpraca z organizatorami praktyk, staży i warsztatów. Poszerzanie partnerów i oferty praktyk, staży i warsztatów kierowanej do uczestników.	Liczba partnerów CIS – organizatorów praktyk	27	30	CIS
Podnoszenie kompetencji osób realizujących zadania pomocy społecznej: organizacja szkoleń i kursów na terenie gminy lub finansowanie/współfinansowanie uczestnictwa w kursach	Wskaźnik specjalizacji pracowników socjalnych I*	0%	10%	M-GOPS
	Wskaźnik specjalizacji pracowników	0%	10%	M-GOPS

zewnątrznych.	socjalnych II*			
----------------------	----------------	--	--	--

Źródło: opracowanie własne.

* Wskaźniki oznaczone gwiazdką pochodzą z corocznej Oceny zasobów pomocy społecznej. Formuły obliczania ich wartości reguluje MPiPS.

Bibliografia

- Błędowski P. i in., Aspekty medyczne, psychologiczne, socjologiczne i ekonomiczne starzenia się ludzi w Polsce, 2012.
- Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych.
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Biała Piska na 2015 rok, przyjęty Uchwałą nr LXII/474/2014 Rady Miejskiej w Białej Piskiej z dnia 30 września 2014 r.
- Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2015-2016, przyjęty Uchwałą nr LXII/475/2014 Rady Miejskiej w Białej Piskiej z dnia 30 września 2014 r.
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2013-2015, przyjęty Uchwałą nr XXXV/319/2012 Rady Miejskiej w Białej Piskiej z dnia 30 października 2012 r.
- Hryszkiewicz G., Diagnoza problemów uzależnień i innych zagrożeń społecznych dla miasta i gminy Biała Piska, Raport z badań monitoringowych realizowanych przez firmę Ekspertyza-Edukacja-Terapia EKSTER 2011.
- Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Poziom i struktura minimum egzystencji w 2014 r., 16 kwietnia 2015 r.
- Komisja Europejska, Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela 2010.
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Krajowy program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu 2020. Nowy wymiar integracji, Warszawa 2013.
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Regulamin otwartego konkursu ofert w ramach programu wieloletniego „Senior-WIGOR” na lata 2015-2020. Edycja 2015 r.”, Warszawa 2015.
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ubóstwo a Praca, Warszawa 2013.
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszcu, Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych powiatu piskiego na lata 2014-2020.
- Program współpracy Gminy Biała Piska z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w Gminie Biała Piska na 2015 r., przyjęty Uchwałą nr LXII/473/2014 Rady Miejskiej w Białej Piskiej z dnia 30 września 2014 r.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie środowiskowych domów samopomocy, Dz. U. 2010 nr 238 poz. 1586.
- Statut Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Białej Piskiej, przyjęty Uchwałą nr IX/96/11 Rady Miejskiej w Białej Piskiej z dnia 28 kwietnia 2011 r.

- Strategia Rozwoju Kraju 2020, przyjęta Uchwałą Rady Ministrów 25 września 2012 r.
- Strategia rozwoju powiatu piskiego na lata 2013-2023, przyjęta Uchwałą nr XXXV/233/13 Rady Powiatu Pisz z dnia 31 października 2013 roku.
- Urząd Miejski w Białej Piskiej, Plan rozwoju lokalnego miasta i gminy Biała Piska na lata 2004-2013.
- Urząd Statystyczny w Olsztynie, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014, Gmina miejsko-wiejska Biała Piska.
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz. U. 2004 nr 64 poz. 593.
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Dz. U. 2015 poz. 1286.
- Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie, Strategia zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich w województwie warmińsko-mazurskim do 2020 roku, Olsztyn 2006.